Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 178 (16401) | 1983 оной августын 4, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

Тэжээл бэлэдхэлгэ—бултанай хэрэг

ЭРХИМ ШАНАРТАЙ, ШЭМЭТЭЙ ТЭЖЭЭЛ ЕХЭЭР БЭЛЭДХЭЖЭ АБАХА ГЭБЭЛ, БҮХЫ ТЕХНОЛОГИИЕНЬ НАРИНААР САХИХА ЁҺОТОЙ

Мүнөө жэлдэ манай Хандалын совхозой Быковско отделениинхидэй ажал хэрэг бараг урагшатай ябажа байна. Ногоо, тарянанай ургаса һайн. Хоёр зуугаад гектарта нэмжыһэн, нэгэ жэгдээр ургаһан горохой поли шодэ баярлуулна. Отделениимнай малшад мянга хоёр зуугаад эбэртэ бодо мал харууһалдаг юм. Гурбан жэлэй саада тээ нютагтамнай һүнэй томо комплекс бариггдажа, дүрбэн зуу гаран үнеэд һаагдана. Һаалишаднай энэ жэлэй түрүүшын хахадай түсэбые горитойхон үлүүлээ. Тус амжалтадань бидэнэйшье, тарян ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй хубита бии. Энэ үедэ хамтынгаа малда элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхын тула үбгэн залуугүй бултадаа үбһэ хуряалгада гараабди. Бүхы отделенеэрээ 9.500 центнер үбһэ бэлэдхэхэ даабаритайбди. Хамта дээрээ сабшалангаймнай газар 507 гектар болодог. Ехэнхи хубиинь Иван Георгиевич Болдаковой хүтэлбэрилдэг томодхоһон оньһожоруулагдамал звено хуряажа гараха юм.

Хэды тиигэбэшье намагтай болдогтой газарһаа, жалга, таряалангай заха, ойн соорхой соогуур үбһэ сабшажа абахын тулада манай морин косилкатай гар хажууршадай звено бии болгогдоо юм. Бидэ хоёр морин косилкатайбди, 15 гар хажууршад ябана. Ажалай эмхидхэлэй талаар хэлэбэл, гүйсэд бэлэдхэлтэйбди гэжэ тоолонобди. Косилкада, тармуурта хүллэхэ, бухал шэрэхэ морид хүсэд, хомууд тоног, гар зэмсэгүүд бии. Хүдэлмэришэдөө ажалдань асаржа байха һайн тэргэнүүдыешье дарханханхайбди. Эдеэ хоол хүдэлжэ байһан газартамнай бэлдэгдэнэ. Бидэ үбһэеэ малай комплексын хажуудахи хашаа соо сомодогбди. Тиишэнь зөөхын тула тусхай машина үгтэнхэй. Василий Кононович Шустов, Василий Кириллович Ягунов гэгшэд косилкануудаа яһала һэльбэн заһанхай, гартаа дүйтэй зон даа.

Дүршэл ехэтэй гар хажууршад Николай Щетин, Михаил Болдаков, Геннадий Пуховский, Галина Кострикова, Вера Быкова гэгшэд түрүүшын үдэрһөө бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Тэдэнһээ гээгдэнгүйгөөр пенсионерка Таисия Тимофеевна Пуховская хүдэлнэ. Һургуулиин һурагшад Слава Мятешов, Николай Ягунов гэгшэд баһал хубитаяа оруулалсана.

Манай звеногойхид 1210 центнер үбһэ бэлэдхэхэ түсэбтэй юм. Үбһэ хуряалгада орохынгоо урда тээ 1300 центнер үбһэ абахабди гэһэн уялга абаа бэлэйбди. Мүнөө түрүүшынгээ участогуудые сабшажа үзөөд, хамтынгаа суглаан дээрэ 1500 центнерһээ доошо бэшэ үбһэ суглуулжа абаха гэжэ шиидээбди. Тиин районойнгоо морин косилкатай, гар хажууршадай звеногой гэшүүдые эндээнһээ бага бэшэ үбһэ хуряажа абахын түлөө социалис мүрысөөндэ оролсохыень уряалаабди.

Юрэдөө мүнөө жэлдэ хамтынгаа малда жэл хахадай гү, али хоёр жэлдэ хүрэхэ тэжээл бэлдэжэ абаха дүүрэн арга бии. Нёдондо жэлдэ бэлэдхэһэн үбһэнһөөмнай 2200 центнер, 1800 центнер сенаж, 664 тонно холимол силос үлэнхэй. Иигэжэ малдаа дутамаггүй тэжээлтэй байхада хэды урматайб даа. Би түрэһэн нютагтаа 1950 онһоо механизатораар хүдэлнэб, арбан жэлэй туршада малай фермые даагшаар ажаллааб. Энэ үедэ алиниишьшье үзэгдөө. Тиимэһээл үбһэ хулһанай сагай ойртоходо хүн зоноо бодхожо, звеное хүтэлдэг хүм. Мүнөө үбһэ хуряалгада ябаһан хүнүүд материальнаашье болон моральнаашье талаар яһала урмашуулагдана. Хэрбээ үбһэ абаха түсэбөө дүүргэбэл, тэрээнһээ зургаан процентыень звеногойнгоо гэшүүдэй хубаарида абанабди. Түсэбөө үлүүлэн дүүргэбэл, арбан процент үбһэниинь манай хубаарида ерэдэг юм. Үбһэ хуряалсаһан хүн бүхэндэ 8—10 центнер хүртэдэг лэ гээшэ.

Совхозоймнай дирекци, партийна, профсоюзай ба комсомолой комитедүүд арбан хоног бүхэндэ үбһэ хуряалгада хабаадажа байһан звенонуудай дунда социалис мүрысөөнэй дүн согсолжо, түрүүшүүлдэ дамжуулгын Улаан вымпел барюулагдадаг. Үбһэ хуряалгын дүнгөөр морин косилкатай, гар хажууршадай звенонуудай дунда нэгэдэхи һуури эзэлһэн коллективтэ 200 түхэриг, хоёрдохи һуурида гараһандань 150 түхэриг мүнгэн шан барюулагдажа, Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаха юм.

Совхозоймнай хүтэлбэрилэгшэд үбһэ хуряалгын ябасые тусхай хиналта доро абанхай. Отделениимнай эрхилэгшэ залуу мэргэжэлтэ Михаил Александрович Костриков үбһэ сабшажа байһан газарнуудаар ходо ябажа, хаража байдаг.

Мүнөө жэлдэ хэды бороо хуратайшье һаань, бидэ үбһэеэ саг соонь шанартайгаар хуряажа абаха бүхы арга боломжотойбди.

П. ПУХОВСКОЙ,
Кабанскын районой Хандалын совхозой үбһэ хуряалгын звеное даагша.

ЗОРИҺОНДОО ХҮРЭХЭБДИ

ЕХЭ УРГАСЫН ТҮЛӨӨ

Химнэ голой хоёр эрьесын сабшалан дээрэ үбһэ хуряалга абьяас ехэтэйгээр ябуулагдана. Эндэ олон жэлэй туршада механизатор Михаил Якимов бүлүүр станцяар сабшалангаа ходо уһалдаг. Мүнөө тракторта шагтагалһан косилкаар өөрөө ябахадаа, халаанай даабарие хододоо үлүүлэн дүүргэнэ, урматайгаар ажаллана. Коммунист Николай Доржиевич Цоктоев звеное толгойлходоо, косилкын агрегадые өөрөө жолоодон, эрхим ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Эндэ механизатор Бимба Бартаев онсо шалгарна.

Һаяхана республикын габьяата механизаторай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Михаил Галсанов угаа ехэ урма зоригтойгоор хүдэлжэ байна. Энэ нүхэр өөрөө сабшалан дээрэ минеральна болон нютагай утэгжүүлгэнүүдые оруулжа, үндэр һайн ургаса ургууланхай. Тэрэ урмандаа өөрынгөө ургуулһан ургасые богони болзор соо, һайн шанартайгаар абахын түлөө оролдоно. Энэ звенодо коммунист Буда-Жаб Данзанович Лубсанов һайнаар хүдэлнэ.

Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз ехэ ажахы хадаа мүнөө жэлдэ ургаса элбэгээр абаха зорилготой.

Н. НАМСАРАЕВ,
манай корр.



Урда жэлнүүдэйхидэл адли энэ жэлдэшье Түнхэнэй районой Харбяадай совхозой Харбяадайн отделениин комсомол-залуушуулай үбһэшэдэй бригадые совхозой үниинэй луговод, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто Ендон Лопсонович Аюшеев хүтэлбэрилнэ.

Звено 11 хүнһөө бүридэнэ. Тракторна хоёр косилкада аха дүү Нима Юрий Лопсоновууд хүдэлнэ. Тэдэнэй эгэшэ Сэсэг — залуу трактористка Т-25 түхэлэй трактораар аханарайнгаа унагааһан үбһэ тармана. Звеногойнь бусад гэшүүд гараар сабшана, үбһэеэ һүрилнэ. Звеногой коллектив үндэр бүтээсэтэйгөөр хүдэлнэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: үниинэй луговод Е. Л. Аюшеев (баруун гарһаа), звеногой гэшүүн С-А. Е. Аюшеев; гар хажууршад.

Н. ДРИГЕНОВЭП фото.



РЕПОРТАЖ

БОРООГОЙ ОРООШЬЕ ҺАА...

Баргажанай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түб Баян-Голдо хүрэжэ ябахадаа, энэ тосхоной горитойхоноор ургаһаниие, хэдэн газарта шэнэ гэрнүүдэй томо-томо һууринуудай табигдаһаниие, үйлсэнүүдээрнь жэрысэ һуулгагдаһан залуухан уляаһан мододой зохидоор нахилзахые обёоронгүй үнгэрхөөр бэшэ байгдаа һэн. Колхозой конторын газаа ерэжэ тогтотернай, жэжэхэн дуһалтай бороо һабинажа эхилшэбэ.

— Харана бэээт, тэнгэримнай дахяад лэ барайшабал даа. Энэ бороошни үбһэшэдыемнай мэгдэхээхэнь ха, — гэһээр, колхозой түрүүлэгшэ В. Е. Гармаев бидэниие угтаба. — Юрэдөө, шахардуушаг лэ байдалда ороод байна гээшэ хабди. Ногоон үшөөл нарай зандаа, һүүлэй үедэ һүни соо һөөмөөр өөдөө болоно гэхээр ургажа байнхай,—сабшаханьшье харамтай. Теэд мүнөөл үрдижэ сабшаагүй һаамнай, хэды шэнээн газар уһанда абташаха гэжэ һананат!

Иигэжэ хэдэн үгөөр ушар байдалаа тайлбарилһанай удаа, Василий Енхоевич үбһэшэдэй хэдэн звеное эрьежэ ерэхыемнай дурадхаба.

Набтархан ногоон соогуур хотирһон уйтахан харгыгаар сндоролдон ябаха зуураа, түрүүлэгшэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

— 40 мянган центнер үбһэ бэлэдхэхэ түсэбтэйбди. Багсаамжалжа хэлээ һаа, 75 мянганһаа доошо бэшые сомон хуряаха аргатайбди. Гар хажууршадыешье, трактораар сабшагшадыешье хамтадхан тоолоболнай, 28 звено хүдэлжэ байна. Үшөө тиихэдэ колхозоймнай һаалишад, хонишод, Соёлой байшангай, хүүгэдэй саадай хүдэлмэрилэгшэд, бусадшье мэргэжэлтэд звенонууд боложо хубааараад, үбһэшэдтөө шадаха зэргээрээ туһа хүргэнэ. Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводһоо 24 хүн шеф ёһоной туһаламжа үзүүлхэеэ ерэнхэй, яһала һайнаар хүдэлжэ эхилээ...

Василий Енхоевич хөөрэөгөө таһалжа, жолоошондоо хандан:

— Нүхэр, байзалши, мүнөө баруулжаа энээхэн зүргөөр годируулаадхи! Тэрүү тэрэ, харана гүт, Сундуев Аюшын звеногой байрлаһан заямха гээшэ. Эдэшни ямарханшье бороодо һаатахагүй зон...

Үнэхөөроешье, отогтонь хүрэжэ ерэхэдэмнай, звеногойхид үдынгөө хоол баримсаараа, субануудаа хэдэрэнхэйнүүд, ажалдаа гарахаяа түхеэржэ байба. Звеное даагша Аюша Будеевич Сундуевтай танилсабабди.

— Владимир Ламатханов бидэ хоёр лэ звено соогоо наһажаал зоной тоодо оролсохоор гээшэ хабди. Бэшэмнай булта һургуулиин үхибүүд, залуушуул юм. Манайхинай Базаров Славын звеногойхидтой яажа урилдадаг тухай Василий Енхоевич танда хөөрэһэн байгаа ёһотой — гээд, Аюша Будеевич түрүүлэгшэ тээшэ хараадхиба.

Морин косилка, тармуурнуудаар тон адлиханаар хангагдаһан, 16—16 хүнһөө бүридэһэн үбһэшэдэй хоёр звено ана-мана мүрысэжэ ябана гэжэ Василий Енхоевич бүри урда үдэрынь бидэндэ дуулгаһан байгаа. Мүнөө тэдэ звеногой нэгэндэнь хүрэжэ ерэшэһэн байбабди.

— Зүб лэ даа, адлирхуул хүсэтэй хоёр звено зэргэлжэ хүдэлөө һэн хойноо, нэгэниинь ахихал гэжэ оролдохо гээшэ. Нэгэ тракторна, нэгэ морин косилкатайбди, 6 моридтойбди, нэгэ саршье байха. Мүнөө дээрээ 7 томо һүритэй болоод байнабди. Арбан хоногой туршада хүдэлбэбди. Нёдондо 2500 центнер үбһэ тушааха түсэбтэй байһан аад, 3300 центнер хуряажа шадаа гэмди. Мүнөө жэлдэ ногоон һайн, баһал тэды шэнээнээр түсэбөө үлүүлхэ һанаатайбди. Гансал энэ бороо ехээр орожо һаатуулаагүй һаань, һайн бэлэй,—гэжэ Аюша Будеевич бидэндэ хөөрэхэ зуураа, бүрхэг тэнгэри өөдэ хараад-хараад абана.

— Звеногойхидтаа бидэниие танилсуулыт. Залуушуулай дундаһаа хэд шалгарнаб?

— Юбилейнэ тосхоной дунда һургуулиие мүнөө жэлдэ дүүргэһэн Колмаков Игорь гэжэ хүбүүн... тэрэ, сонхын дэргэдэ һууна, айхабтар бэрхээр хүдэлдэг гэжэ тэмдэглэхэ байнаб. Түргэн солбониинь ямар гээбтэ! Эгээл бэрхэ хүбүүдэймни нэгэн гээшэ. Үшөө тиихэдэ һаяхан лэ арбадахиие дүүргэһэн Соктоев Виталий Санданов Матвей хоёр яһала оролдосотойгоор хүдэлнэ...

— Өөрынгөө хүбүүдые бү мартыш—гээд, түрүүлэгшэ хөөрэлдөөндэ оролсоно.—Аюша Будеевичэй хоёр хүбүүдынь звенодонь тон бэрхээр хүдэлдэг юм лэ. Абида Андрей хоёр сэрэгэйнгээ алба дүүргээд, колхоздоо бусажа, эрхим жолоошод болонхой, мүнөө зун үбһэ хуряалгада хамһалсажа байна ха юм. Андрей группынгаа комсоргоор томилогдонхой...

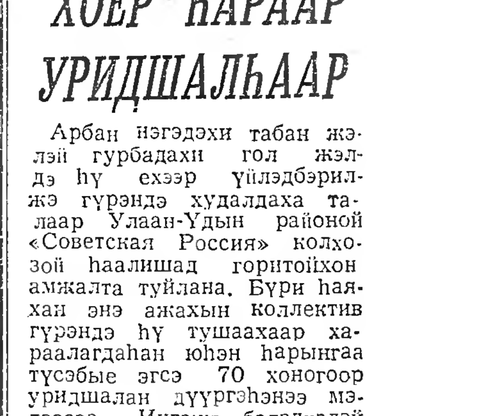
— Ногоон һүүлэй үедэ гайхалтай түргөөр ургана. Сабшахань харамтайшье юм бэзэ. Теэд минии һанахада, хүлеэжэ, сабшалангаа уһанда абхууланхаар, үрдижэ сабшаһаниинь дээрэ шэнги. Хүршэнэрнай мэнэ һаяхан долоодохи һүриеэ сомобол хаш. Шамдахал хэрэгтэй,—гэжэ Аюша Будеевич бидэниие үдэшэхэ зуураа хэлээ һэн.

— Хараад, Сундуевай хүдэлмэри гэжэ танихаар даа. Хэрбээ хүн бүхэнэй Аюша Будеевич мэтээр хүдэлдэг һаань, миниишье иигэжэ үдэр һүнигүй ондоргожо ябаһанай үлүү байха һэн ха даа,—гэжэ хүхюутэйгээршье, урмашангяаршье хэлээ һэн.

...Сундуевай звеногой отогжоһон Домьё гэжэ газарһаа зүүн-урагша сабшажа байһан үбһэшэдэй хэдэн звеногоор тэрэ үдэр айлшалаа һэмди. Хаанашье ябахадамнай, бороодо шалтажа, отогтоо хороһон зон харагдаагүй. Эндэшье, тэндэшье тэжээл бэлэдхэлгэ хагуун түлэгтөө оронхой, Баян-Голой үбһэшэд хамсыгаа шаман хүдэлжэ байгаа һэн.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВА.

Баргажанай район.



ХОЁР ҺАРААР УРИДШАЛЬҺААР

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи гол жэлдэ һү ехээр үйлэдбэрилжэ гүрэндэ худалдаха талаар Улаан-Үдын районой «Советская Россия» колхозой һаалишад горитойхон амжалта туйлана. Бүри һаяхан энэ ажахын коллектив гүрэндэ һү тушаахаар хараалагдаһан юһэн һарынгаа түсэбые эгсэ 70 хоногоор уридшалан дүүргэһэнээ мэдээсээ. Иигэжэ бэлэдхэлэй пунктда бүхыдөө 4100 центнер һүн тушаагдаа гэхэ гү, али нёдондоной энэ үеынхиһөө 1150 центнер продукци ехээр үйлэдбэрилөө.

Дээдэ-Жэрэмэй һаалишад үнгэрһэн 5—6 жэлэй туршада иимэ ехэ амжалта түрүүшынхеэ туйлажа байна. Һү ехээр һаахын түлөө эндэхи һаалишад үбэлжэлгэеэ эмхитэй һайнаар үнгэргэхэһөө гадна зуһаландаа нүүжэ гарахын урда тээ горитойхон бэлэдхэл хэһэн юм.

Нёдондо колхозой һаалиин фермэнүүдэй коллективүүд зургаан һарын туршада бүхыдөө 3302 центнер һү абабал, байгша оной түрүүшын хахад жэл соо 4425 центнер һү һаагаа. Иигэжэ һү һаалияа 33 процентээр дээшэлүүлбэ.

Үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхэ талаар һаалишад, илангаяа үхэршэд горитойхон хубитаяа оруулһан юм. Мүн эндэхи малшад, һаалишадай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэниинь хүн бүхэнэй эдэбхи үүсхэлые бадаргаа.

Ажалай тэмсэлэй һүүлэй дүнгөөр дүршэлтэй һаалишад А. А. Русина, З. Г. Усманова, Е. Д. Черданцева, П. П. Полянская, А. П. Клементьева, Н. С. Панюкова гэгшэд үнеэн бүриһөө жэлэй эхинһээ хойшо дунда зэргээр 1000 гаран килограмм һү абаад байнхай.

Дээдэ-Жэрэмэй һаалишад гурбадахи кварталай эсэс болотор 1100—1200 центнер һү гүрэндэ тушаахаар хараална.

А. НАГАСЛАЕВ.

ГҮЙСЭД ХЭРЭГЛЭХЭНЬ

Леспромхозуудай доодо складһаа өөрынгөө транспортна цехэй автомобильнуудаар ута зандань асарһан модые тон бага үлэгдэлтэйгээр болбосоруулжа, арадай ажахын хэрэглэмжэдэ эльгээдэг байхын тула Онохойн модоной комбинадай коллектив һүүлэй жэлнүүдтэ горитой оролдолго гаргаһан байна.

Жэшээнь, 1982 ондо наринхан модо ута руунь хюрөөдэжэ, жэжэхэн аад, нимгэн хабтагай, наринхан брус материал болгоно. Технологическа зомгооһо гаргаха фрезернэ лини тодхогдожо, ашаглагдажа эхилээ һэн. Иигэжэ имагтал түлеэн гү, зомгооһон болгогдохо байһан наринхан модонһоо барилгашадта, модошо дархашуулда шухала хэрэгтэй хюрөөдэмэл материал болгогдодог болоо бшуу.

Үшөө нэгэ шэнэ зүйл гэхэдэ, ута модо хэм хэмжүүрээр хюрөөдэхэдэ, метр тухай гү, али богонишье тайрадаһан үлэдэг гээшэ. Иимэ үлэгдэлнүүдые мүн лэ элдэб хэмжүүртэйгээр ута руунь хюрөөдэхэ лини модо болбосоруулгын цехтэ тодхогдоо. Энэ түхеэрэлгээр жэл соо адаг 1,5 мянган кубометр хюрөөдэмэл хэрэгсэл гаргаха арга олдоо ха юм.

Иигэжэ хүбшэһөө асарагдаһан модые комплексноор, үлэгдэл багатайгаар болбосоруулдаг болоһоной ашаа туһа нэгэ кубометр модонһоо абтадаг продукциин хэмжээн һүүлэй долоон жэлэй туршада 8 түхэригөөр ехэ болоо. Энэ хадаа үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ талаар ябуулһан эмхидхэлэй-техническэ хүдэлмэриин урагшатай дүн болоно.

Ц. ЦЫБАНОВ.

Загарайн район.

1983 о...

...АРАДАЙ ...ДРУЖИННИГУУД

...Улаан-Үдэ хотын түб Советскэ районой ...ар ябаа һаа, «ДНД» гэжэ гурбан үзэгтэй ...ртаа уяһан хүнүүдые харахат. Эдэмнай ара...туд гэээшэ. Районой предприяти, организа...ануудай болон дээдэ һургуулинуудай 120 ...эшэд үдэшэ бүри түрэл хото соогуураа яба...о гурим сахина, гүрэнэй ба эрхэтэдэй зөө...

...райондо арадай һайн дуранай 108 дружи..., 5371 хүн хабаадана. Үнгэрэгшэ жэл ...нигууд хэдэн зуугаад нийтын ёһо гу..., гэмтэ ябадал хэһэн дүшэ гаран хүнүү...ри угаад аашалдаг хүнүүдэй гэртэ ошожо

...Улаан-Үдын авиационно, «Электромаши..., нарин сэмбын комбинадай, главпочтам... дружинанууд хүдэлмэреэ нилээд һайжаруу... тэндэхи хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө нии..., ажалай журам эбдэхэ ушарнууд нилээн ...Үнгэрһэн жэлэй дүнгүүдээр Советскэ рай...арадай һайн дуранай дружинын районно ... АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дам...ан тутта хүртөө.

...мнай ажалшад Эхэ оронойнгоо бүхы арад ...та партингаа XXVI съездын түүхэтэ шийд..., арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбүүдые ...дээрэнь бэелүүлхын тула бүхы хүсэ ша... байна. Эдэниие амжалтатайгаар дүүр...үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ...алха, журам, заршам, нийтын ёһо гурим, ...сахилга шангадхаха хэрэгтэй гэжэ КПСС-...ябриин (1982 он) болон июниин (1983 он) ...КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь ...Андроповой зааһаниие арад зомнай үнэн ...ээһэн юм.

...табиһан эдэ шухала зорилгонуудые хэрэг ...лхэ талаар Эхэ оронойнмай ниислэл Мо...малшад үнэтэ үүсхэл гаргаа һэн. Тэдэнэй ...убликымнай түрүү, тэрэ тоодо Ажалай ...орденто авиационно, судна-бүтээлгын, «Теп...водуудай, М. И. Калининай нэрэмжэтэ ...депогой, мебелэнэ, модо болбосоруул...сэмбын комбинадуудай, барилга-хабса... управлениин коллективүүд халуунаар дэм...улгануунд соогоо дурсагдаһан коллективүүд ...дуранай дружинануудай хүдэлмэри эрид ...зорилго урдаа табина.

...уб. Юуб гэхэдэ, арадай дружинанууд ...хүсэн болоод байна. Ганса манай респуб...51 мянга гаран дружиннигуудтай 1740 ара...анай дружинанууд хүдэлнэ. Тэдэнэй тоо ...орно. Жэшээлхэдэ, 1981 онойхиһоо дру...спубликадамнай 4,5 процентээр, тэрэ тоо...хотодо 3,2 процентээр олон болоо. Ажалша ...дээдэ ба тусхай дунда һургуулинууд ара...үүдаар өөһэдынгөө эгээл бэрхэ, найдам...һуна. Республикымнай бүхы дружин...9 процент коммунистнар, олон тоото ... оролсодог.

...дружиннигуудай ябуулжа байгаа хүдэлмэри ...шанартай. Тэдэнэр гүрэнэй органуудтай ...эмхи зургаануудтай хамта ажалшадые ...ор хүмүүжүүлхэ, совет хуули тайлбарилан ...этэ нилээд хубитаяа оруулна.

...эй партийна организацинууд арадай дру...үдэлмэридэ анхаралаа ехээр табидаг бо...Улаан-Үдэ хотын. Захааминай райкомууд, ...горком дружиннигуудтай семинар, зүб...гэргэнэ, 24 часай программаар тэдэниие ...ёһо гурим, журам заршам сахиха асуу...бюрогойнгоо заседанинууд дээрэ хаража ...Улаан-Үдэ хотодо нийтын ёһо гурим ...аар тусхай хуудаһан — хандалга, «Ара...дай эрхэ ба уялга» гэһэн хуудаһан гаргаг...ынай дружиннигууд милициин хүдэлмэри...та 103 маршрудаар ябажа нийтын ёһо гу...дэ нийтын гурим сахиха 160 нийтын пункт... тэндэнь нийтын совет байгуулагданхай.

...дай бэелүүлхэ шухала зорилгонуудай нэ...нэй болон нийтын зөөри сахилга болоно. ...Бурмясспром» нэгэдэлэй мяханай комбина...олон кондитерскэ фабрикануудай, Мухар...шүрэй районуудай зарим ажахынуудай ...нигууд БХСС-эй хүдэлмэрилэгшэдтэй, ...натай хамта предприяти, колхоз, совхо... мүнгэ, гаргаһан продукци, запчасть, ма...а мал үригшэ, хулгайлагшадые элирүүлжэ, ...амсуулаа.

...гурим, журам заршам бэхижүүлхэ талаар ...ельствынгаа хараалһан хэмжээ ябуулга...хүнүүд үнэн зүрхэнһөө һайшаан дэмжээ. ...м тээ үшөөл удаанаар хэмжээнүүд абтана. ...эй, Хэжэнгын, Яруунын районуудай олон...тахи арадай дружиннигууд мүртэй юумэ ...инь минии сааһан дээрэ тоологдоно. Тии...шухала кампанинуудай халуун хаһада жу...н хүйхэрнүүдэй архи уугаад, ажалдаа га... ушарнууд дайралдаһаар. Нийтын журам ...рэтэ ёнтой анхарал хандуулдаггүй кол...түсэб уялгануудшье мүртэй дүүргэгдэдэг... ёһо гуримуудые хазагайруулха ушарнууд ...эг байха юм.

...нуудые усадхаха талаар арадай депута... Соведүүдэй гүйсэдкомууд бодото хэмжээ... зорилготой. Тэдэнэр арадай дружинану...хүтэлбэрилжэ, шалгажа, хинажа, тэдэндэ ...нгаа хажуугаар, материальна-техническэ ...үүлхын тула оролдохо уялгатай. Партийна, ...омсомолой организацинуудай арадай дру...оммунист, комсомолец, түрүү хүнүүдые ...а, тэдэниие һургажа, хүмүүжүүлжэ, ажа...һонирхожо байбал, тэдэнэй хүдэлмэри ...амжаггүй.

...Н ХҮДЭЛМЭРИ ТҮГЭС ХЭГДЭБЭ

...Хуряалга... ...нууд Куба... ...һаа гаража ...лмай дээрэ... ...ба орооһото... ...нууд хуряаг... ...үнгэн бэшэ ...орооһон ур... ...ртаа тарил... ...оритой ехэ ...араагүй һэн. ...грономическа ...ын наринаар ... газарта даб... ...байгаа. ...уряалгые хү... ...зарим по... ...бобово урга... ...а, Кукурузын ...ургэдхэг... ...ургамалнууд юрын болзорһоо хоёр долоон хоногоор урид эдэшээ. Тэдэниие гол түлэб амяарлагдаһан аргаар хуряагаа юм. Мянга гаран комплекс хоёр халаанда хүдэлөө.

Ургаса хуряалгын түрүүшүүл элирээ. Жаткануудай машинистнүүд Тихорецкэ районой «Большевик» совхозһоо Н. Дрыга, Крыловско районой «Россия» колхозһоо П. Шевцов гэгшэд шалгараа. Тэдэнэр тус тустаа мянган гектарай орооһо унагаажа, баал болгоо юм. Приморско-Ахтарска районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой комбайнернууд А. Попугай, В. Бондаренко, Н. Пивень арбан мянган центнерһээ дээшэ орооһо сохиһон байна.

...Э, ЖУРНАЛНУУДТА ...Л АБАЛГА ТУХАЙ

...газетэ, журналнуудые захилга 1983 оной ...э эхилээ гээд СССР-эй Хэлхээ холбооной ...н Хэблэл тараадаг главна управлени мэдээ...

...январиин 1-һээ газетэ, журнал абахаар ...ябриин 1 болотор захил хэжэ болохо. 1984 ...һаа болон тэрээнһээ хойшонхи һаранууд...газетэ, журналнуудта захил ноябриин 1-һээ

... мэтэ, коллективтээ хамтын захил хэжэ, ...ын, удаан болзорой командировкын, кани...аһалдалтайгаар хэблэл захижа болохо.

...иин предприятинууд, хэлхээ холбооной ... хүдэлдэг, һурадаг ба ажаһуудаг газартань ...л тараагшад захил абаха байна.

КПСС-эй ЦК-гай ИЮНИИН (1983 он) ПЛЕНУМЭЙ ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

ШЭНЭ ЭРИЛТЭТЭЙГЭЭР

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй эхилдүүлэн, хүн зоной дунда ябуулагдаха үзэл сурталай, политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие саашадань hайжаруулха зорилгонууд тухай асуудал партиин Зэдын районой пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. Тус асуудалаар КПСС-эй райкомой секретарь П. М. Бальчугов элидхэл хээ.

Элидхэлшэ, тэрэшэлэн үгэ хэлэгшэд КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй абаhан шиидхэбэринүүдэй гүнзэгы удха шанартай байhые, тэрэнэй үндэhөөр үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэриие улам удха түгэлдэр, аша үрэ ехэтэй болгохо хэмжээнүүд тухай, энэ хэрэгтэ ушардаг дутагдалнуудые сэхэлхэ асуудалнууд тухай дэлгэрэнгыгээр тэмдэглэн байна.

Үнэхөөрөөшье, районой ажалша олон коллективүүдтэ үрдыхэн шэнги ажалай журам hула байнаар. Иданагаа нимэ дутагдал XX партсъездын нэрэмжэтэ, «Октябриин 60 жэл» колхозуудай, «Октябрьский», Зэдын совхозуудай, шубуунай фабрикын, 589-дэхи ПМК-гай болон бусад хэдэн коллективүүдтэ үзэгдэнэ. Энэнэй гол шалтагаанинь хадаа үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ анхаралаа hулаар хандуулhанhаа болоно гэжэ ажаглалта хэгдээ. Жэшээнь, «Октябрьский» совхозой партиина, профсоюзай болон комсомолой организацинууд, ниитын эмхинүүд энэ шухала хэрэгэй хажуу талада байдаг. Дунда шатын кадрнууд, мэргэжэлтэд хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсанагүй.

Пленум дээрэ хэгдэhэн элидхэл соо районой соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай, нютагуудтахи интеллигенциин хүдэлмэри горитой шэнжэлэгдээ. Зарим тосхонуудай хүдөөгэй клуб болон соёлой байшангуудта кино харуулхаhаа бэшэ олон ниитын хабаадалгатай хэмжээ ябуулагдангүй, эмхидхэгдэнэгүй шахуу. Үзэл сурталай, ниитэ-политическэ, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие комплексноор, нэгэн ниитэ түсэбтэйгөөр эмхидхэн ябуулха зорилготойгоор координационно совет байгуулагдаhан юм. Габшые олохон газарта нимэ совет мүрөө олохо хүдэлөөгүй байнаар гэжэ шүүмжэлэгдээ.

Саашань нүхэр Бальчугов политическэ болон экономическэ hуралсалай, коммунис хүмүүжүүлгын хүдэлмэри тушаа тогтоhон байна. Борьёогой, Торийн совхозуудай парткомой дэргэдэ залуу коммунистнуудай hургуули эмхидхэгдэhэн бэлэй. Тэндэ 104 хүн hураха ёhотой байгаа. Гэбэшье эдэ hургуулинуудые хүтэлбэрилэгшэд Цыдемпилов, Москвитин тогтоогдоо даалгагдаhан хэрэгтээ тон харюусалгагүйгөөр хандаа. Тэдэнэрэй нэгэшье хэшээл үнгэргөөгүй байхадань КПСС-эй райкомой эмхидхэлэй тахаг ба парткабинет ямаршье хэмжээ абаагүй байhаниинь халагламаар.

Ниитэ-политическэ хүдэлмэри гуримгүйгөөр, коллективэй үмэнэ табигдаhан ажахын зорилгонуудтай ямаршье холбоогүйгөөр ябуулагдана. Зарим партком болон партбюронууд хүн бүхэнтэй ойлгуулламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха асуудалда анхаралаа табинагүй.

— КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй шиидхэбэринүүд хадаа удаан саг соо бэелүүлэгдэхэ харааламжатай программа мүн. Бидэ хүн зоной дунда ябуулагдадаг ойлгуулламжын хүдэлмэриие улам hайжаруулха ёhотойбди. Шэнэ хүниие түрүүндэ ажалай журам эбдэдэг, архидалгатай, хулиган аша гаргадаг ябадалтай, социалис зөөридэ гар хүрэдэгшэд эрид шууд тэмсэл ябуулха ёhотой болонобди, — гэжэ Оёорой совхозой парткомой секретарь М. Ф. Гилязов тодорхойлhон байна.

Энэ зорилго дүүргэхэн тула hургуулиин, гэр бүлын, ажалша коллективэй, олониитэдэ мэдээсэл дамжуулдаг хэрэгсэлнүүдэй, ниитын эмхинүүдэй хүсые үргэнөөр хэрэглэдэг байhан туршалга тухай үгэ хэлэгшэ тогтоо. Хүн зоной дунда ябуулагдадаг хүмүүжүүлгын бодомжотой хүдэлмэриин hайн талаа харуулна. Совхозой малшад hү, мяха гүрэндэ худалдаха хахад жэлэй даабарияа болзорhоо холо урид дүүргээ. Табин hаалишадай 44-нинь түсэбөө ажамлаатаагаар дүүргэжэ шадаа бшуу. Хонишод hайн хүдэлнэ. Ажахыhаараа дунда зэргээр зуун эхэ хонин бүриhөө 99 хурьган түлжүүлээбди, томо хонин бүриhөө 3,3 килограмм ноохо hон хайшалагдаба гэжэ тэрэ мэдээсээ.

Хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ дутагдалнуудай олон байhан тухай, дунда шатын хүтэлбэрилэгшэдэй заримаhай бэерхэхэ, зан абари муутай, үнэн сэхэ бэшээр даалhан хэрэгтээ хандадаг байhан баримтанууд тухай Борьёогой совхозой парткомой секретарь Ф. Ц. Цыдемпилов хэлээ. hүүлэй жэлнүүдтэ инженерно-техническэ кадрнуудай hэлгэлтэ олоор болоо. Тэрээнhээ уламжалан механизаторнуудай болон шоферНуудай журам эли бодо hуларhан, хабарай тарилгын ургаса хуряалгын хүдэлмэри нобшорhон, шанар муутайгаар хэгдэhэн байха юм.

XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тракторна бригадын бригадир И. Е. Григорьевой хэлэhэн үгэ пленумдэ хабаадагшадай hонирхол татаа. Тус бригадын коллектив энэ жэлэй эхинhээ хамтын подрядай гуримаар ажаллана. Ажалай шэнэ эмхидхэлдэ орohон коллективэй гэшүүд имагтал өөhэдынгөө материальна талые хараад ябахаяа болёо. Нүхэд ёhоной харилсаанай, бэе бэедээ туhалалсалгын шэнэ мэдэрэл тогтонижоно. Ингэжэ ажалай журам улам бэхижүүлхэ бата найдамтай үндэhэ hуури байгуулагдаа.

— Нюуха нөөхэ юумэн юун байхаб. Нёдондо зарим нэгэнэй архидадаг, ажалдаа гарадаггүй ушарнууд яhала үзэгдэдэг бэлэй. Хүдэлмэриин шанарай түлөө hанаагаа табихагүй, ажалай журам халтад гэбэл алдагдадаг hэн. Ямаршье хэмжээ абахада туhа болодоггүй бэлэй. Харин мүнөө бригадна подрядта ороод байхада, иимэ үзэгдэлнүүд огто үзэгдэхэеэ болёо, — гэжэ нүхэр Григорьев батална.

Пленум зүбшэн хэлсэhэн асуудалаараа дэлгэрэнгы тогтоол баталан абаа. Үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэриие саашадань эрид hайжаруулха хэмжээ ябуулганууд тэрээн соо үргэнөөр тодорхойлогдоо.

М. ГАЛСАНОВ,
«Зэдын үнэн» газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэ.

ШҮҮМЖЭЛХЫ ЁhООР

Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой коммунистнуудай суглаан hаяшаг болоо. «КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй дүнгүүд болон тэрэнэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар заводой партиина организациин бэелүүлхэ зорилгонууд» гэhэн асуудал тэрэнэй үзэмжэдэ табигдажа, парткомой секретарь П. К. Козырев элидхэл хэhэн байна.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ заводой профкомой түрүүлэгшэ М. Б. Балдынов, хүдэлмэришэн В. В. Мышкин, цехэй начальник В. Д. Корякин, ахалагша мастер В. Н, Бухаров болон бусад хабаадалсаа

Эндэхи партиина организаци үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эмхидхэн ябуулха талаар зарим тэды амжалтатай, дүршэл шадабаритай болоо гээд тэмдэглэгдээ.

Гэхэтэй хамта партком, цеховэ парторганизацинууд түсэбтэ даабаринуудые дүүргэлтэдэ анхаралаа горитойгоор хандуулан, политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие аша үрэтэйгөөр, сагай эрилтын ёhоор эрхилдэггүй байна. Тиимэhээ үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэри үйлэдбэриин асуудалнуудые шиидхэлгэтэй хамта түрүүшын зэргэдэ бэелүүлхэ гэhэн тогтоол суглаанда хабаадагшад баталан абаба.

П. КУЗЬМИН.

ЗОРИЛГОНУУД ТОДОРХОЙЛОГДОО

«КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар парторганизациин зорилгонууд» гэhэн асуудалаар партиин суглаан Улаан-Үдын шэлэй заводто үнгэргэгдэбэ. Эндэ парткомой секретариин орлогшо Е. С. Божедомов элидхэл хэhэн байна. Тиихэдээ тэрэ заводой цех болон таhагуудай коллективүүдэй дунда бэелүүлэгдэжэ байhан үзэл сурталай, политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри үйлэдбэридэ, хүдэлмэришэдэй үзэл бодолдо зарим тэды нүлөө үзүүлнэ гээд тэмдэглээ. Жэшээнь, заводой коллектив үнгэрhэн зургаа hарынгаа даабари 107,1 процент дүүргээ. Тингэжэ түсэбhөө гадуур 470 мянган түхэригэй продукци худалдаhан байна.

Элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэд заводой хүдэлмэришэдэй дунда ябуулагдажа байhан үзэл сурталай, ойлгуулламжын хүдэлмэри дээрэ тогтоhон, бии байгаа дутагдалнуудаа хайшан гэжэ, яажа усадхаха тушаа hанал бодолоо элирхэйлhэн байна. «Знание» бүлгэмэй эхин эмхиин 26 лектор hонирхолтой, hайн шанартай элидхэл болон хөөрэлдөөнүүдые хэдэг болонхой. Партиина, комсомолой болон экономическэ hуралсалай пропагандистнууд Л. А. Шмыгина, Г. Ф. Канденчкина, Н. Н. Власова гэгшэд hуралсалые үйлэдбэридэ улам бүри нүлөөтэй болгохо асуудал дээрэ тогтобо. Шэл ябталан хайрсагладаг цехэй парторганизациин секретарь В. Е. Петров ажалай болон үйлэдбэриин гурим, журам сахиха талаар ябуулагдажа байгаа хүмүүжүүлхы хүдэлмэри саашадань улам hайжаруулха тушаа тогтобо. Партиин ветеран М. В. Клевцов коммунист гээшэ үндэр нэрэ зэргээ хододоо дээрэ үргэн ябаха ёhотой гээд мэдүүлээ. Тиимэhээл үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэридэ коммунист бүхэн хубитаяа оруулха зэргэтэй гэжэ тэрэ онсолоо. Суглаан дээрэ үгэ хэлэhэн бусад нүхэд заводой хүдэлмэришэд болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй дунда эрхилэгдэжэ байhан хүмүүжүүлгын, ойлгуулламжын хүдэлмэри улам бүри хүсэ нүлөөтэйгөөр бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй гээд тэмдэглээ.

Е. СЕРГЕЕВ.



Николай Жамбалович Бурцев Улаан-Үдын Ленинэй ордено локомотив-вагон заhабарилгын заводой дүй дүршэлтэй слесарьнуудэй нэгэн юм. Олон жэлэй туршада локомотивна цехтэ хүдэлхэ зуураа, тэрэ мэргэжэлээ эрхим hайнаар шудалжа, али бүхы заhабарилгын ажалые шанартайгаар, саг болзор соонь бэелүүлдэг «алтан гартай» хүн гэжэ суурхаhаар. Үниинэй локомотивна цех заводой соогоо гол цех гэжэ дэмы тоологдодоггүй. Тиимэhээ тэндэ хэгдэдэг бүхы заhабарилгын хүдэлмэринүүдэй орёошье, хүндэшье байдагынь арсашагүй. Энээниие харгадаа абаха болоо hаа, табадахи разрядай слесарь Николай Бурцев тон харюусалгатай ажал хэдэг байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Ж. Бурцев.

А. ШОИЖОЛОВОЙ фото.

ҮҮСХЭЛЫНЬ ДЭМЖЭГДЭНЭ

Прибайкалиин районой «Прибайкалец» колхозой Карымскиин hү hаалиин комсомол-залуушуулай фермын коллектив гол ажалhаа сүлөө сагтаа үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ үүсхэл гаргаа юм. Хүнгэн бэшэ ажалтай тус фермын залуу hаалишад группкомсорг Тамара Воейковагай ударидалга доро дүтэ шабарай сабшалангай ногоо сабшажа хуряана.

Фермын коллектив хараалагдаhан түсэбөө hара, квартал бүхэндэ сум дүүргэнэ. Жэшээлбэл, байгша оной түрүүшын хахадта бүхыдөө 1717 центнер hү үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ 1384 центнер продукци тушаагаа юм.

Үбэлжөөнhөө зуhаландаа нүүжэ гарахаhаа хойшо дүрсагдагша фермын үхэршэд hүрэг үнеэдээ ногоо элбэгтэй бэлшээридэ hайнаар адуулжа, hү шэмыень эрид дээшэлүүлээ. Тусхайлбал, үнгэрэгшэ hарада hү үйлэдбэрилхэ түсэбынь 129 процент дүүргэгдээ бэлэй.

Жэл бүхэндэ, илангаяа хабарай хагсуу сагта үбhэ тэжээлээр дуталдажа ехэхэн бэрхэшээлдэ ородог байhан тус фермын коллектив тобшолол хэжэ, ногооной элбэгээр ургаhан байгша оной зун яажаншье hаань, тэжээл ехээр бэлэдхэхэ хэрэгтэ бүгэдөөрөө хабаадалсаха гэжэ шиидээ бшуу. Тингэжэ эдэнэр даажа абаhан 10 гектар сабшаланhаа 150 центнерhээ бага бэшэ үбhэ хуряажа hүрилхөөр зорилго хараалаад, районойнгоо бүхы залуушуулда уряатайгаар хандаа.

Мүнөө эдэнэй үүсхэл хаахаанагүй hайшаан дэмжэгдэжэ байнхай.

Т. ИВАНОВА.

МҮРЫСӨӨНЭЙ ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ

АДУУШАН

Хоёр үдэрэй туршада бэдэрээд, гурбадахи үдэртөө арайхан лэ гэжэ Баруун-Хүнтэйн бооридо бүлэг азарга адуугаа хүсэжэ олоhон Павел Евсеевич Степанцов гэртээ оройхон хүрэжэ ерээ hэн. Утын үдэр адуу намнажа шал уhан болотороо хүлэрhэн моринойнгоо эмээлыень абажа, хүлhэ сэнхэгыень хяржажа унагааhанай удаа уужам салуу саада захын хорёо соо оруулаад, хазаарыень мулталжа hула табиба. Гэртээ ороходонь амтатай халуун эдеэнэй хоншуухан үнэрэй хамар сорьёходо, Павел Евсеевич гэдэhэнэйнгээ нилээд хооhоршонхой байhыень одоошье мэдэбэ.

Пеэшэнэйнгээ дэргэдэ тухагүй эдеэ бэлдэжэ байhан Антонина hамганиинь үбгэнэйнгөө орожо ерэхые харааhаар:

— Адуугаа олоо гүш? Ямар үни ябаабши? Сережа үглөөгүүр эртэлжэ Бодон, Шитхэн, Улан ошохоор гараhан аад, hаяхан ерэжэ эдеэлhээр хүбүүдээр дахасалдаад шинии урдахана гаража ошоно hэн, — гэхэдэнь Павел Евсеевич hамганайнгаа асуудалда харюу үгэхэеэ яарабагүй. Хубсаhаяа тайлажа hэлгээд, нюур, гараа угааhанай hүүлээр:

— Адуугаа олооб, толгой тоондоо. Зелёнкын үлөөдэhэн дээрэ орхёод ерээб. Үглөө болотор байха аабза. Сергейтэйгээ эртүүр ошожо асархабди. Үглөөдэрhөө бүхы hүрэг адуугаа суглуулжа тоолохо болоо ха. Зүүн-хойтохи хооhон заамхын байрада асаржа суглуулха гээшэ гү? —гээд, столойнгоо баруун урдахи захада, өөрынгөө hуурида бэеэрээ хаяа нэнгэн түшөөд hууша.

Бүхэли гурбан үдэрэй туршада эмээл дээрэ гамгүй hэжүүлжэ гэртээ хүрэжэ ерэhэндээ баяртай эдеэлжэ hуухадаа Павел Евсеевич Антонина Александровна хоёр хоорондоо дуулаhан хараhанаа хөөрэлдэжэ, сагаа нилээд агшаабад. Дүрбэн үхибүүгээ хүнэйл зэргээр хүмүүжүүлэн hургажа, хүлыень дүрөөдэ, гарыень ганзагада хүргэжэ, ерээдүйнь ажабайдалайнь арюухан замда hубарюулан үдэшэжэ байhан Павел Антонина хоёрой хөөрэлдэхэ. шиидхэхэ гэр бүлын асуудалнууд захаhаа байхал даа.

Түрэл Баргажанайнгаа совхоздо хори гаран жэлэй туршада адуушанаар ажаллажа байhан Павел Евсеевич Степанцовой ехэ хүбүүн—Викторынь мүнөө Алас-Дурна зүгтэ далайда загаhа олзоборилдог асари томо судна дээрэ механигаар ажаллана. Удаадахи Алексей хүбүүниинь Эрхүүгэй областиин Усть-Илимскдэхи ехэ барилгада жолоошоноор хүдэлмэрилдэг юм. Тиихэдэ Сережонь эсэгэтэйгээ адуушанаар ажаллана. Наташа басаганиинь наймадахи класста hурана.

Павел Евсеевич Степанцов урдандаа элдэб ажалда хүдэлмэрилдэг байhан юм. Залуу наhандаа hаалиин фермэдэ үхэршэнөөр, барилгашанаар ажаллаа бэлэй. Хаанашье даалгагдаhан хүдэлмэридөө онсо оролдосотойгоор хандадаг байhандаа тэрэ олоной дунда ходоосо магтуулдаг hэн.

...Хори гаран жэлэй саада тээ бэлэй. Совхозой мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд ээлжээтэ зүблөөн дээрэ адуу үсхэбэрилгээ гуримшуулан hайжаруулжа, hүрэгөө олсшоруулха тухай зүбшэн хэлсэхэ үедөө адуушадай тусхай бригада эмхидхэхээр шиидхэбэри абаад, энэ хүдэлмэреэ ахамад зоотехнигтэ бэелүүлхыень даалгаа бэлэй. Павел Степанцов зүблөөндэ абтаhан энэ шиидхэбэриень мэргэжэлтэдhээ дуулаhаар ахамад зоотехнигтэй уулзажа, өөрынгөө дурадхал хэлээ hэн. Юрын лэ үхэршэнөөр ажалладаг Павел Евсеевичэй дурадхалые совхозой хүтэлбэрилэгшэдтэй зүбшэн хэлсэhэнэй удаа Павел Степанцовые ахалагша адуушанаар томилоод, бригададаа ажаллахаар хүнүүдые өөрөө бэдэржэ олохыень даалгаа hэн. Ушарынь хадаа адуушанаар дайралдаhан лэ хүн ажаллажа шадахагүй. заабол мориндо дуратай, адуу моридой абари зан абаhаар ойлгожо мэдэхэ арга шадабаритай хүн адуушанай мэргэжэлдэ тааруха гэжэ зүбөөр хэлсэhэн байгаа ха юм.

Бага балшар наhанhаа хатарша гү, али жороо моридто дуратай Павел шэнэ тушаал даажа абаад байхадаа, бригададаа залуу хүбүүдые шэлэжэ абахаар шиидээ hэн. Юуб гэхэдэ, наhатай, өөрынь үеын хүнүүд соохоо адуушанаар ажаллаха дуратайшуул лаб олдохогүй байгаа бшуу. Жэлэй дүрбэн сагта сагай уларилай ямаршье байг хамаагүй, саhа бордоhотой гү, али хура бороотой, янгинама хүйтэн гү, али хорон шанга hалхитай үдэрнүүдтэ эмээл морёор hүрэг адуу манаха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ даа. Илангаяа наhатайхан болоhон хүндэ бүришье хүшэр. Тиимэhээ Павел Евсеевич залуу хүбүүдые энэ мэргэжэлдэ hурган хүмүүжүүлхэ гэжэ шиидээ ха юм. Залуушуулда адуушанаар ажаллахадань гоёхон даа. Эмниг азарганууд эмээллэжэ унаад, үргэн талынгаа нюрган дээгүүр hэлхи hүрюулэн табилуулхадаа одоол сэдьхэлээ ханахаар бэшэ гү?

— Адуу мориндо дуратай хүн адуушанаар ажаллаха ёhотой гэжэ hанагшаб. Ажалнай хүшэрхэн байдаг. Үхэр, хонидто адли адуунда үбэлдөө үбhэ тэжээл үгтэхэ бэшэ. Жэлэй дүрбэн сагта hэтэ бэлшэжэ гарана гээшэ. hүүлэй үедэ хаа хаанагүй hүрэг хони, малай олошорходо, адуунай бэлшээри уйтан болошоо. Зундаа холын хадалиг бэлшээридэ зөөжэ гаранабди. Энэ үбэлдөө дулзан байжа, hүрэг адуумнай яhала hайнаар ондо ороо. Мүнөө гүүнүүднай унагалжа захалаад байна. Адуушадай харюусалгатай хаhа хүрэжэ ерэнхэй,— гэжэ үнинэй адуушан Павел Евсеевич Степанцов хэлээ hэн.

Анханда совхозой байгуулагдахада ажахыдань зуу гаран адуу морид бии байгаа бэлэй. Энэ үнгэрhэн үе соо Павел Степанцовой хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд совхозойнгоо адуун hүрэгые горитойгоор олошоруулаа юм. Мүнөө эдэнэй харууhалдаг hүрэгтэ 900 гаран адуу морид тоологдоно. Жэл бүхэндэ тус бригада гүрэндэ 150 азаргануудые, голодоhондо гаргагдаhан мори, гүүнүүдые тушаажа, мяха худалдаха түсэбөө дүүргэхэ хэрэгтэнь горитойхон хубитаяа оруулна.

Машина, техникын элбэгжээд байhан мүнөө үедэ морёор бүтээхэ ажалшье хомор болошоо гэжэ тоолодог хүнүүд бии байха. Үнэхөөрөө морёор хэхэ ажал урдынхиhаа нилээд бага болонхой. Зарим хонишод hүрэгөө мотоциклаар гү, али хүнгэн «Москвич», «Нива» автомашинаараа манадаг гээшэ. Машина, техникэ үдэрhөө үдэртэ олошоржо бэр хүсөөр, морёор хэгдэдэг хүшэр ажалда улам үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоhондонь баярлахааршье аабза. Зүгөөр Павел Евсеевичтэй энээн тушаа хөөрэлдэхэдэ:

— Моринhоо хахасахамнай үшөөл эртэ гэжэ hананаб. Манай ажахые абаад харая. Машина, техникээр бусад колхоз, совхозуудhаа дутуугүй олон. Яhала hайнааршье ашаглагдадаг. Нёдондо зун хура бороогой ехээр ороходо, диилэнхи сабшаламнай уhанда абташоо hэн. Эндэ трактор хэрэглэхын аргагүй байгаа. Совхознай бүхы сабшаланайнгаа хахадhаа ехэ хубииень морин косилкатай гар хажууршадай звенонуудай хүсөөр хуряажа абаа бэлэй. Хэрбээ hайнаар hургагдаhан олон моригүй байгаа hаа, тэжээл ехээр бэлэдхэжэ бирахагүйл hэмди. Мүнөө зарим отара, гүүртэнүүдтэ мори барихаяа арсадаг боложо байнхай. Энэ тон буруу ябадал гэжэ hананаб. Хаа ганса совхозойнгоо гараж ошоходоо, хонишон гү, али үхэршэнтэй заабол уулзахаш. Хөөрэлдэхэдэшни трактор, автомашина бэдэржэ ябахал даа. Абаашахашье юумэниинь ехэ бэшэ. Ажахынгаа складhаа малай долеохо нэгэ-хоёр центнер дабhа гү, али арбаад мэшээг талха тарянай зүйл абаашахаяа ерэhэн байдаг. Тэрэ хонишон өөрөө мори шаргатай, мори тэргэтэй hаа хүниие бэдэржэ, гүйжэ ябангүй өөрөөл тээгээд яаралгүйхэч гэртээ ошохо бэлэй. Имэрхүү жэшээнүүдые хэлэхэ болоо hаа, захаhаа олон даа, — гэжэ Павел Евсеевич Степанцов сэдьхэжэ ябаhанаа дэлгэн хөөрөө бэлэй.

Эды олон жэлэй туршада таhалгаряагүй адуушанаар ажаллажа байhан Павел Евсеевич Викторэйнгээ Алас Дурна зүгтэ далай дээрэ загаhа олзоборилхоор мэргэжэл шэлэhэндэнь сэдьхэлдээ арсаагүй hэн. Удаадахи хүбүүнэйнгээ жолоошон болоод Усть-Илимск мордоходонь одоошье досоонь хүмэреэ бэлэй. Алёшоёо нютагтаа ажалла гэжэ хэды хэлэhэниинь туhа болоогүй, шэнэ ехэ барилгада хабаадалсахаар зорёо hэн. Павел Евсеевич Степанцов хоёр ехэ хүбүүгээ хоёр зүг тээшэнь — ажабайдалайнь ерээдүй замда үдэшөөд байхадаа, намжаа дулаахан нажарай сагта Сергей хүбүүгээ холын хадалиг бэлшээридэ дахуулжа гарадаг болоо бэлэй. Магад тэрэ одхон хүбүүндээ адуушанай арга шадабариин «нюуса» тайлбарилхаар шиидэжэ болоо. Ингэжэ хүбүүгээ адуушанай мэргэжэлдэ hургаад, сагшадаа дуратай мэргэжэлээ таhалдуулангүй үргэлжэлүүлхые бодомжолоо аалам, хэн мэдэхэб даа. Зунайнгаа амаралтада эсэгээ дахажа ерэhэн Сережа адуушадай үльгэр мэтэ хөөрөөнhөө мориной сэсэн ухаатай, ёhотойл хүнэй хани нүхэр байhыень. ойлгожо абаа hэн. Павел Евсеевич үдэр бүхэндэ hүрэг адуугаа бэлшээридэ манажа байха үедөө азарга гү, али гүүншье байг хамаагүй — гараараа заажа харуулаад, абари зангыень соо нэбтэ хаража байhандал хүбүүндээ хөөрэдэг бэлэй. Үнэхөөрөөшье, тэрэнэй заажа харуулаад, «энэ хара азарга hургабал, түргэн номгорхо, hайн морин болохо, харин тэрэ зээрдэнь дошхон, муу зантай байха» гэжэ хэлэhэниинь заабол тудалдаад байдаг гайхалтай юм. Мориной зан газаа талаhаань хараад мэдэхэ бэлиг шадабари хүн бүхэндэ байхагүйл даа. Эгээл тиимэhээ эмниг мори hургахаар зүрхэсэгшэд абаhаар Павел Степанцовтой хөөрэлдэжэ, зүбшэл заабари абадаг заншалтай.

...Малшан, хонишондо дүтэрхышье hаа адуушан өөрын онсо илгаатай. Адуушад hүрэгөө суглуулаад туухадаашье бусадhаа шадамар байдаг. Бэрхэ адуушанай тууhан hүрэг адуун хэзээдэшье тарахагүй, суг дабшаха.

Серёжа хүбүүгээ эдир наhанhаань хойшо дахуулжа мэргэжэлдээ, дүй дүршэлдөө hургаhаниинь дэмы hалаагүй. Хүбүүниинь hургуулияа дүүргээд, эсэгынгээ бригадада адуушанаар ажаллажа захалаа бэлэй. Эсэгынгээ, мүн бригадын үнинэй адуушадай дүй дүршэлдэ hураhан тэрэ хүбүүндэ даалгагдаhан хүдэлмэринь тиимэшье хүшэр байбагүй.

Дүршэлтэй бэрхэ зургаан адуушанhаа бүридэhэн бригада hүүлэй жэлнүүдтэ горитойхон амжалта түйлажа, гансашье ажахы доторoo бэшэ, мүн район, республика дотороо суурхадаг болонхой. Жэшээлбэл, үнгэрhэн жэлнүүдтэ Павел Степанцовой хүтэлбэрилдэг бригадын адуушад гүүн бүриhөө унага абажа түлжүүлнэ бшуу.

Адуушадай бригадир эрхим илалта түйлаhандаа 1976 ондо СССР-эй ВДНХ-гай бронзо, 1982 ондо алтан медаляар шагнагдаа бэлэй. Тиихэдэ Сергей хүбүүниинь нёдондо бронзо медаль абаа hэн. Ингээд ерэхэдээ Степанцовтоной бригада районой адуушадай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ заабол илалта түйлахаар ажаллана ха юм.

— Ехэ хүбүүдэйнгээ элдэб техникэ шудалаад, зүг бүхэн тээшээ таража ошоходонь, нэгэниинь шье hаа мориндо дуратай байдаггүй юм аа гү? гэжэ сошон алдаа hэм. Тиин гэhээ Сережомнай адуунда дуратай байшоо. Мүнөө намhаа үлүү моридые мэдэдэг болонхой. Хэрбээ Сергейн ахануудайнгаа хойноhоо ябашоо hаань, минии дуратай адуушан мэргэжэлни иигээд лэ таhалдашаха байгаа. Одхон хүбүүнэйнгээ адуушан болоhондо гүн сэдьхэлhээ баярлагшаб—гээд, үнинэй адуушан Павел Евсеевич Степанцов сэдьхэжэ ябаhанаа хэлээ бэлэй.

Вл. ЖИГЖИТОВ.

Баргажанай район.

ҮБhЭ ТЭЖЭЭЛ, ТАРЯАН ХУРЯАГДАНА

НОВГОРОД. Область дотор намарай хара таряа түүбэрилэн хэдэжэ захалба. Хаа хаанагүй муу бэшэ ургаса ургаа. «Искра» колхоздо гектар бүриhөө 30 центнер орооhон хуряагдана. Хуряалгын хүдэлмэриин жэлдэ эхилхэдэ, 500-гаад оньhожоруулагдамал отряд полидо гараха юм.

Ороohо тушаан абалгын 800 пункт шэнэ ургаса тушаажа абахаар бэлэн.

РИГЭ. Түрүүшын сабшалга хэхэдээ Латвиин олохон ажахынууд үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ даабаринуудаа горитойгоор үлүүлээд байгаа. Илангаяа ехээр үбhэн нөөсэлэгдөө. Ажахынууд тарэниие тусхай хадагалдаг ... Үбhэ тэжээ... оньhон түх... гэнээр хэ... ряалгын эр... хүдэлмэрии... гые доошо...

ШАНАРЖУУЛ... ШЭМЭТ... БАЙДАЛ...

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

Тэжээл силос болгон дараха траншейн хажууда мөөр дээрэ түхеэрэгдэhэн 3 кубометрэй багтаамжатай амhарта соо уhантай холигдоhон карбамид асардаг. Хэршэгдэhэн тэжээлэй траншей соо дарагдажа захалхада карбамидай холисые 1,5—6, 2—6 түхэлэй бүлүүрээр сасажа оруулна. Энэ бүлүүрнүүдынь тонно тэжээлдэ 4—5 килограмм карбамид оруулха түхеэрэлгэтэй хоолойнуудаар хангагданхай.

ДАЛАЙ УРАДХУУЛАГШАД

ДЕПУТАТ-БАЙГУУЛАГШАД

лишад дуталдадаг, мүн түсэбшье дүүргэгдэдэггүй байгаа. Хараад, шалгаад үзэхэ болоо һаа, дутуу дунданууд олон байгаа. Гэбэшье эдэ үнгэрһэн 8 жэлэй туршада фермэнүүд дээрэ ехэхэн хубилалтанууд болоо. Фермын газаахи түхэлшье шэнэдхэгдээ, ажал хэрэгынь хараа байса дээшэлээ. Богонёор хэлэхэдэ,

Мария Будаевна фермэнүүдээ «хүл дээрэнь» гаргажа шадаа гэшэ, — гэжэ совхозой парторг омогорхон хөөрэнэ.

Зүб лэ даа! Ехэ-Нугын, Гамбал Нугын фермэнүүд бүхы район дотороо түрүүлэн ябадаг гэшэл. Эдэ фермэнүүдэй һаалишад абаһан уялгануудаа хододоо дүүргэдэг, бүхы коллективээрээ түсэбөө жэл бүри үлүүлдэг юм. Нёдондо, үбһэ тэжээлэй хомор сагташье, тэдэнэр амжалтатай бэрхээр ажаллан, гүрэндэ һү тушааха түсэбөө үлүүлэн дүүргэжэ, район дотороо түрүү һууреда гараа һэн. Мүн түл абалгааршье тэдэнэр гээгдэдэггүй.

Теэд фермын һаалишадай ажаллаха, амарха бүхы эрга мүнөө бии. Һүүлэй жэлнүүдтэ ажабайдалайнь, ажал хэрэгэйнь талаар ямар ехэ хубилалта, хүгжэлтэ болоо гэээшэб. Гансашье эдэ фермэнүүдыень абаад үзэхэдэ, хэды олон шэнэ байранууд бодхоогдооб. Үнеэдэй хоёр, түрэлгын хоёр байра барингдажа, ашаглалгада үгтөө. Тугалнуудай байранууд заһабарилагдаа. Сенаж дараха траншей малтагдаа, үхэр малайнь хашаанууд хуу шэнэлэгдээ. Тиихэдэ һаалишадайшье байра байдал һайжараа. Хоёр байратай 3 гэр, 2 бани түхеэрэгдээ. Электрын элшэ хүсэн, радио, телефон тодхогдоо. Оньһон техникын байгуулагдаһанай һүүлээр ажал хэрэгыншье нилээд хүнгэлэгдөө. Иимэл даа, эдэ фермэнүүдэй мүнөөдэрэй байдал.

Эндэхи һаалишад, тугалшад тухай хөөрэхэ болоо һаа, ямар баян намтартай, һонин зугаатай, ажалша бүхэриг хүнүүд бии гээшэб. Эдэнэр хамтын хэрэгэй түлөө оролдон ябаһан, нэгэл эрмэлзэлтэй, хүсэлэл оролдолготой хүнүүд лэ.

Тэдэнэй нэгэн Мария Будаевна Доржиева болоно.

1958 ондо залуухан Мария басаган Улаан-Үдын хүдөө ажахын техникум эрхимээр дүүргээд, Хурамхаанай район ажаллахаар эльгээгдээ һэн. Тэрэ гэһээр Мария Будаевна энэ нютагтаа хүдэлнэ. Олон жэлэй туршада тэрэ малай эмшэнээр ажаллаа. Энэ совхозой ахамад ветеринарна врачааршье томилогдоһон байха. Тиихэдэ энэ нүхэрнай ниитын ажал хүдэлмэридэшье эдэбхитэйгээр хабаададсадаг юм. Районно, сомоной Соведүүдэй депутадаар оло дахин һунгагдаһан, районно, областной партийна конференцинүүдтэ делегадаар саг үргэлжэ эльгээгдэдэг байна. Профкомой түрүүлэгшээр юһэдэхи жэлээ ажаллаха үедөө энэ талаар айхабтар ехэ мэргэжэл, шадабаритай болоһоноо бодотоор гэршэлдэг болонхой. Нютагайнь зон, һунгагшадынь, хамта ажалладаг нүхэдынь — бултадаа Мария Будаевнае үнэн зүрхэнһөөнь хүндэлдэг юм. Энэ айлайда нютагайхидынь илангаяа олоор ябадаг, гэрэй эзэдшье айлшадай ерэхэдэ ехэ баярлан, хүндэтэйгөөр угтан абадаг заншалтай. Гэрэй эзэн Зоригто Дылыкович Гармаев мүн лэ ветеринараар ажалладаг, нютаг зонойнгоо дунда хүндэтэй хүн юм.

— Манай совхоз соо, мүн район соошье Мария Будаевнагай «һурагшад» олон байха. Коммунист Доржиева партиин үнэн сэхэ гэшүүн, шударгы бэрхэ мэргэжэлтэн, олоной хэрэгэй түлөө оролдон ябадаг депутат байхаһаа гадна, эрхим һурган хүмүүжүүлэгшэ болонхой. Гэрэнэй ажалайнь амжалта юунһээ эхитэйб гэхэдэ, хүнүүдтэй үгээ зүбөөр ойлголсожо, тэдэнэйн гээ байдалые, арга боломжые хэрэглэн, туһалха, дэмжэхэ үедэнь дэмжэлсэн, алдуу эндүүень даамайгаар ойлгуулан, һайнаар ажаллахаар, хамтын хэрэгэй түлөө оролдохоор зоригжуулдаг гээшэ,— гэжэ Бато Васильевич хөөрэнэ.

Үнэхөөрөөшье, ажалай эмхидхэлгэ — амжалтын эхин гэжэ зүб хэлсэдэг байна. Коллектив соохи байдал, тэрэнэй гэшүүдэй бэе бэедээ хандалга, туһаламжа, анхарал хадаа ажал хэрэгэй ябасын гол шата болоно. Мария Будаевнагай ажалладаг коллектив соо эгээл иимэ байдал тогтонижонхой. Эбтэй эетэй энэ ажалша бүлэ соо дүн хамта хорёод хүн хүдэлнэ. Тэдэнэй тоодо 14 һаалишан, 4 тугалшан, 4 үхэршэн ородог. Түс фермынхид хамта дээрээ 350 гаран үнеэдые даажа абанхай. Эдэнэр Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ шадаа. Энэ хэрэгтэ фермэнүүдые даагша Мария Будаевнагай хубита бии.

Аха нүхэдөө, һурган хүмүүжүүлэгшээ дахан тэрэнэй нүхэдынь шармайн ажаллаа ха юм. Иимэ ажалша бэрхэ, шударгы, урагшаа һанаатай. Һурган хүмүүжүүлэгшэтэй байһандаа тэдэнэр омогорхохол ёһоороо омогорхоно. Эдэнэр хэд бэ гэхэдэ, Гамбал Нугын фермын һаалишан, арбадахи табан жэлэй ударник Зинаида Мужановна Матанова, Ехэ-Нугын фермын һаалишан, районно Соведэй депутат Вера Түлгоевна Тудупова, Ажалай Улаан Тугай орденой кавалер, һаалишан Марина Раднаевна Гамбулова гэгшэд болоно.

Тиихэдэ залуу һаалишад, ажалай түрүүшүүл эндэ мүн лэ олон байха. Эльвира Будаева, Цырема Бубеева, Татьяна Тудупова, Екатерина Очирова гэгшэд ажалайнгаа намтарые һаял эхилһэн шэнги аад, мүнөө түрүүшүүлэй зэргэдэ жагсан ябаһандань урмашахаар лэ. Теэд тииншьегүй яахаб даа! Тэдэнһээ жэшээ абаха, мүрысэхэ хүнүүд олон ха юм. Жэшээ болгон үхэршэн Пурбэ Аюшеевич Цыбиковые дурдая. Бүхы наһаараа мал ажалда хүдэлжэ ябаһан энэ хүнэй оролдолгыень Эхэ оромнай үндэрөөр сэгнэн, Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаа. 1982 ондо республикын габьяата малшан болоһон тугалшан Шойнхор Аймполович Гатапов мүн лэ залуу халаанииие ажалда бэрхээр хүмүүжүүлнэ.

Жэл бүхэндэ эдэ фермэнүүдтэ мэргэжэл шэлэлгын һаиндэр үнгэргэгдэдэг. Һаалишад энэ үдэр залуу халаанииие угтан абажа, тэдэниие өөһэдынгөө бүлын ёһотой гэшүүн болгоно. Һурган хүмүүжүүлэгшэд залуу һаалишадаа амаршалаад, сагаан халаадуудые бэлэг баридаг, заншалтай юм. Тиихэдэ һаалишан бүхэн нэгэ-нэгэ залуу басагадые — «һурагшадые» даажа абан, дүршэл шадабаряа хубаалдадаг.

... Мария Будаевнатай хөөрэлдэн һуухадаа хэды һонирхолтой, аятай зохид байгаашье һаань, бидэнэр хахасаха баатай болоо һэмди.

— Басагадни мүнөөдэр Хурамхаан ерэжэ, бэеынгээ элүүрые шалгуулха ёһотой юм һэн. Ошожо тэдэнээ угтахамни даа, — гээд Мария Будаевна районой түбэй больница тээшэ алхалшоо бэлэй. Хойноһоонь харан, удаан саг соо зогсохо үедөө; «Үнэхөөрөөшье иимэл зоригтой бэрхэ, ажалша шударгы хүнүүд «һүн далай урадхуулан» ябана гээшэл ха» — гэжэ бодомжолоо һэм.

Х. ДАРМАЕВА.

Хурамхаанай район.

...ЭГ ТУЛГУУРИ

(...ришэн ба хүдөө бэшэгшэдэй ...лөөнэй 60 жэлэй ойдо)

тэдэ бэшэнэб. Юундэ газетэдэ бэшэдэг болообиб гэхэдэ, газетын хүсөөр бюрократизмтай, элдэб муу, һайн зэмэтэ ябадалнуудые элирүүлжэ, тэдэнтэй тэмсэжэ болохо байна бшуу. Мүн лэ газетэдэ түйлалтанууд бэшэгдэнэ...»

Рабселькорнууд газетэнүүдые гаргалгада эдэбхитэйгээр хабаададаг байһан. Жэшээлхэдэ, 1924 оной ноябриин 7-ной номернуудта **«Улаан Октябриин хүдөө нютагта асарһан юумэн»** гэһэн ниитэ гаршаг доро һаруул һайхан ажабайдалые магтан харуулһан материалнууд, тэрэ тоодо Түнхэнэй аймагай ажалшадай зөөреэр Ленинэй нэрэмжэтэ һургуулиин барингдаһан, Загастайн хүдөө ажахын коммунын үйлэдбэриин амжалтанууд тухай хөөрэһэн материалнууд ехэ һонирхолтойгоор уншагдана.

Социализм байгуулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг рабселькорнуудые ангиин дайсад үзэн ядадаг бэлэй. Хэдэн эдэбхитэд нюдарган баяшуулай хара һанаарһаа ами наһаяашье алдаһан юм. 1924 оной октябриин 18-да Верхнеудинск хотын партклубта хүдөө бэшэгшэ Фильченкын алуулһан ушартай дашарамдуулагдаһан рабкорнуудай хамтын суглаан болоо һэн. Тэдэнэрэй баталан абаһан резолюци дотор «Һүүлэй үедэ олошоржо байгаа намнадга мүрдэлгэдэ харюу болгон, бидэ, СССР-эй хүдэлмэришэн ба хүдөөгэй корреспондентнүүд, Коммунис партияа тойрон, бүри бата бэхеэр жагсажа, шиидхэхы тэмсэл ябуулха ёһотойбди...» гэжэ бэшэһэн байдаг.

Шэлэй заводой хүдэлмэришэн, ханын газетын редактор, хүдэлмэришэн бэшэгшэ, 23 наһатай Константин Андреевич Пестеров 1924 оной ноябриин 13-да алуулһан юм. Түс заводой клубай хүдэлмэриин шүүмжэлэлдэ ороһон ушар тэрэ муухай ябадалай шалтагаанинь болоһон байдаг. Зэмэтэ нюурынь клубые даагша байһан. Иимэ шалтагаанаар хүниие алаһан ушар республикымнай ажалшадые зэбүүрхүүлээ һэн. «Хүдэлмэришэн корреспондентын урдаһаа бодхоогдоһон хара хүсэн Совет засагай, Октябриин революциин түйлалтануудай урдаһаа шэглүүлэгдэһэнтэй адли» гэжэ газетэнүүд тиихэдэ бэшэһэн байдаг.

1927 оной апрелиин 20-до хүдэлмэришэн ба хүдөө бэшэгшэдэй республиканска түрүүшын суглаан болоо. Буряад оронойбүхы заха хизаарай, холо ойрын хүдөө бэшэгшэд түрүүшынхиеэ сугларжа, хэһэн, ажал, хэхэ бүтээхэ зорилгонууд тушаагаа хөөрэлдэһэн юм. Суглаанай хүдэлмэридэ 70 делегат хабаадаа һэн. Тэдэнэйнгээ урда газетэнүүдэй редакцинууд тоосоо, рабселькоровско хүдэлөөнэй дүнгүүд тэндэ гаргагдаа, ерээдүйн зорилгонууд хараалагдаа.

Г. СЕМИНА,
Буряадай АССР-эй гүрэнэй түб архивай хүдэлмэрилэгшэ.



Наталья Сергеева Хяагтын районой Наушки һууринай пекарнида 8-дахи жэлээ ажаллана. Тэрэ мүнөө комсомол-залуушуулай бригадые эрхимээр хүтэлбэрилхэһөө гадуур, ниитын ажал хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг юм.

Ажалайнгаа намтарые Наташа юрын хүдэлмэрилэгшөөр эхилээ һэн. Шударгы бэрхэ, эрмэлзэл ехэтэй энэ басаган ажаллажа эхилһэн сагһаа хойшо олон мэргэжэл шудалаа. Эрхим ажалайнгаа түлөө тэрэ «Коммунис ажалай ударник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө, мүн үнэтэ бэлэгүүдээр, Хүндэлэлэй грамотануудаар оло дахин шагнагдаа.

Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй алдарта ойн хүндэлэлдэ коллектив дотороо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Н. Сергеевагай даадаг бригада эрхимлэһэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Сергеева.

Е. СУРМАЧАЙ фото.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨН ТУХАЙ

Манай үдэр бүриин ажабайдалай таһаршагүй нэгэ хубинь социалис мүрысөөн болонхой. Мүрысөөн общественнай экономическа болон социально-сэдьхэл бодолой талаар хүгжэн ургаха хүсэтэ онол аргань болоо гэжэ мэдээжэ. Тиигэжэ тэрэ бүгэдэ арадай дунда үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Ниитын ажабайдалай бүхы һалбаринуудта — үйлэдбэри, хүтэлбэрилгэ, эрдэм, ажаһуудал, соёл болбосоролдо социалис мүрысөөн һуурияа батаар эзэлэнхэй. Манай орон дотор социалис мүрысөө хүгжөөхэ, эмхидхэхэ талаар баян дүй дүршэл бии болонхой.

Гэбэшье энэ олон мэдээсэл соохоо хэрэгтэй зүйлөө, һонирхоһон асуудалдаа харюу бэдэрэн олохонь тон бэрхэтэй, хүшэр хүндэ байдаг ха юм. Тиимэһээ тобшо тайлбари үгэмөөр ном мүнөө болотороо үгы байһан юм.

Һая «Политиздат» хэблэлээр «Социалис мүрысөөн» гэһэн словарь-справочник гаргагдаа.

Номые экономическа эрдэмэй доктор В. К. Фединин, экономическа эрдэмэй кандидат А. Б. Комаровский гэгшэд бэлдэһэн байна.

Эндэ оруулагдаһан олон үгэ болон терминүүд социалис мүрысөөнэй эмхидхэлэй, үүсхэл болон элдэб үүргэ эдэбхиин гол удхые тодоор тайлбарилна. Эдэнь арадай ажахын хүгжэлтын, үйлэдбэриин ашаг үрэ, хүдэлмэриин шанар гэхэ мэтэ шухала асуудалнуудые шудалан үзэхэдэ, тон хэрэгтэй, туһатай байхань лабтай.

Энэ номой үгэнүүдые гурбан бүлэгтэ хубаажа болоно:

1. Социалис мүрысөөнэй удха болон түсхай үүргэ уялганууд.

2. Социалис мүрысөө эмхидхэлэй асуудалнууд.

3. Эгээл шухала үүсхэлнүүд болон эхин эдэбхиин удха шанарые тайлбарилһан үгэнүүд.

Түс ном социалис мүрысөөндэ хабаадагшадта, тэрэниие эмхидхэгшэдтэ, партийна, профсоюзай, комсомолой, ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ, мүн пропагандистнарта, партийна болон экономическа һуралсалай шагнагшадта ехэ туһатай, хэрэгтэй байха бшуу.

Л. МИХАЛЕВА,
А. М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекын библиограф.

Номой таг

СССР-эй ГҮРЭНЭЙ ШАНДА ЗУУРШАЛАГДАБА

ЗУУН ЖЭЛЭЙ ХАРГЫН ДОМОГ

Һүүлэй үедэ БАМ тухай элдэб жанрай олохон лэ поэтическэ зохёолнууд бэшэгдэнэ гэжэ мэдэрэе: һайншье, дунда зэргын зүйлнүүдшье бии. Зүгөөр тэдээн соохоо мүнөө Москвада ажаһуудаг мэдээжэ поэт Анатолий Преловскиин «Зуун жэлэй харгы»*) гэһэн юрэнхы нэрэтэй зургаан үлхөө поэмэһээ бүридэһэн лирико-эпическэ томо бүтээл онсо шалгарна. Бүри тодорхойлон хэлэхэ болоо һаа, имагтал БАМ тухай бэшэ, харин тэрэнһээ һабагша абажа, Сибириин дайдые юрэнхы дээрэнь ашаглаха, баялигуудыень оронной арадай ажахын аша туһада зорюулха зорилгоор эрхилэгдэжэ байгаа үргэн ехэ дэлисэтэй, үнинэй үшөө хоёр гурбан зуугаад жэлэй саанаһаа эхитэй асари ехэ хэрэгүүд тухай түс зохёол удхалан домоглоно гээшэ. Тиихэдэ Сибирь тухай бэшэгдэһэн олохон поэмэнүүдһээ жэшээгүй гүнзэгыгөөр ород арадай зүүлжээ дабшалгатай холбоотой асуудалнуудые ухамайлна, урдань ойроо хүртөөгүй байһан зүйлнүүдые шэнэ үе сагай эрилтэтэй тааралдуулан тайлбарилна гэжэ һанагдана. Тиихын түлөө авторайнь Сибирь, энэ хизааргүй газар нютагай али бүхы хубинууд, ажаһуудаг үндэһэ яһатад тухай үргэн ехэ мэдэсэтэй байха ёһотойнь арсашагүй ааб даа. Сэхынь хэлэхэдэ, Анатолий Преловский Эрхүүдэ түрэһэн, бага наһаяа Яхадта үнгэргэһэн, Сибириин бүхы нютагуудаар һүүлэй хорёод жэл соо һайса «тэнэһэн», үшөө залуудаа Братска ГЭС барилсаһан намтартай хүн шуу. Манай Буряад орондошье нэгэтэ бэшэ айлшалһан, республикын поэдүүдэй зохёолнуудые нилээд оршуулһаншье байха. Эрхүүгэй университедтэ һуража байха үедэнь би нэгэтэ гэртэнь айлшаар ошоод, ханадань үлгөөтэй байһан портрет —хазаар һахалтай, мүр дээрээ ямаршьеб ойлгогдошогүй погонтой хүнэй дүрэ зураг заажа, энэ хэн гээшэб гэжэ асуухадам: «Минии үбгэн эсэгэ, хэдын инженер Преловский гээшэ. Байгалай урда бэеэр түмэр харгы барилсаһан юм», —гээ агша бэлэй. Эдэ бүгэдэнһөө уламжалан тобшолходо, эсэшэ сусашагүйгөөр Сибирь тухай темэдэ поэтическэ зохёолнуудые бэшэжэ байдаг Анатолий Преловскиин иимэ «Зуун жэлэй харгын» домогто «зүрхэлэн аһаһан», амжалта түгэсөөр тэрэ хүсэлөө бэелүүлһэн ушарынь гайхалтай бэшэ болоно ёһотой. Юрэдөөл, энэ ушарта бэшэхэл хүниинь бэшээ гэжэ хабархан хэлэлтэй.

Юун тухай хэлэгдэһэн, ямар зургаан үлхөө поэмэ гээшэб гэһэн асуудалай эхин дээрэ гарахань хуулита. Энээн тушаа юрэл тобшо тэдыгээр тогтолтой. юуб гэхэдэ, поэмэнүүд али бүхы талаараа— удхаараашье, шүлэгэйнгөө хэмжүүрээршье, гол шэглэлээрээшье нэгэн шуу. Тиимэһээ тэдэниие ехээр амяарлан байжа шэнжэлэлгэ үндэһэгүй. Мүнөө дээрээ бултадаа согсологдожо, амяараа ном болоогүй байна гээшэ ааб даа. Зүгөөр нэгэ хабтаһан доро ороходонь, заалан һалгашагүй зохёол мүн гэжэ уншагша бүхэн бүрин этигэхэ байха.

Эгээн түрүүшын «Харгын далан» («Насыпь») гэжэ поэмэ гол түлэб юрэнхы оролто боложо үгэхэһөө гадна, БАМ, тэрэнэй Сибириин баялигуудые ашаглалгада ямар удха шанартай байһан тухай домоглоно. «Станци» гэжэ хоёрдохи поэмэнь энэ заха хизааргүй дайдада бодоһон хуушанайшье, мүнөөнэй хотонуудтай, «гурбан зуун жэл утатай түүхын сибирскэ алхамтай» маниие танилсуулна. «Заповедник» гэһэн поэмэ соогоо автор мүнөө үеын научна-техническэ дэбжэлтын Байгаалиин ажабайдалда ямараар нүлөөлдэг, БАМ-ай барилгашадай оршон байгаалитай яажа харилсаха байһан тушаа һанамжална. Мүн лэ энэ гүнзэгы темэтэй «Буудалга» («Выстрел») гэһэн дүрбэдэхи поэмэнь сэб сэхэ холбоотой. «Барилгын һүүлээр ангууднай хаана, яажа байха болоно гээшэб?» гэһэн асуудал А. Преловский хурсаар табина. Шэрүүн хүйтэн уларилтай Сибирьтэ шэниисэ, бусад залаата ургамалнуудые тариха хэрэгэй түүхэ. декабристнуудай үүргэ, мүнөөдэрэй БАМ-ай таряалан тухай асуудалнууд «Борозда» гэһэн поэмэ доторнь гол һуури эзэлнэ. Харин эгээл һүүлшын «Сибиряне» гэжэ поэмэнь эндэхи бүхы үндэһэ яһатад, тэдэнэй эбтэй эетэйгээр хүдэлжэ, зуун жэлэйнгээ түүхэтэ зам харгые үргэлжэлүүлжэ байһан тухай хөөрэнэ. Богонёор хэлэхэдэ, иимэл зургаан поэмэһээ түс бүтээл бүридэнхэй.

Тэдэнэй түрүүшын захатаһаа эхилээд, һүүлшын хүрэтэрнь ходоро гараһан тоб гэмэ тодо нэрэтэй нэгэ герой байхагүй. Энэ ушарые онсолон заажа хэрэгтэй. Зүгөөр Анатолий Преловскиин гол герой—арад зон мүн. Гансашье ород зон бэшэ, харин манай үргэн уужам Эхэ ороной бүхы үндэһэ яһатадай түлөөлэгшэд тэрэ тоодо ороно. Тодорхойлон хэлэбэл, поэт Сибириин үндэһэ яһатадай түрэл хизаараа хубилган хүгжөөхэ, урган һалбаруулха хэрэгтэ ехэ үүргэтэй байһан ушарыень нэгэтэ бэшэ зорюуталан тэмдэглэнэ. Тиихэдээ агууехэ ород арад тэдэ бүхы үндэһэ яһатадые дайлан абадаг байгаа бэшэ, харин өөһэдөө, һайн дураараа тэдэнэр ородуудтай хамтаран ниилэдэг һэн гэжэ тон зүбөөр заана бшуу. Нэгэ хэһэг «Сибиряне» гэжэ поэмэһээ дурдая:

Нэгэшье
үндэһэ яһатадые Русь үгы хээгүй!
Үни холоһоо Ураалай саана пууһан
Багахан арадуудаи агуухэ түлгаар
Бардам омог өөр хүсээ олоол Русь!

Үдэхэеэ болеод, үгыржэ, хоосоржо, үхэжэ хорожо байһан Сибириин арадуудта зуун жэлэй жаргалай замаи эхи табиһан түрүүшын ород хасагуудай тэдэнтэи аха дүү ёһоор үгээ ойлголсон харилсажа, хүсөө нэмээн, улам зүүлжээ, Сибириин гүн руу ошожо нютагжан һууржадаг байһаниинь мүнөө нюуса бэшэ, харин түүхэ болонхойл. Энээниие манай Буряад ороной мүнөөдэрэй байдал юунһээшье тодоор гэршэлнэ бшуу! Ород арадай зүүлжээ дабшалгые гансал «Россин бэшэ, харин үндэһэ яһатадай зуун жэлэй харгын үргэлжэлэл мүн» гэжэ поэт онсолон тэмдэглэнэ. Тиихэдээ үшөө үшөө дахин арадуудай эгэршэгүй бата нэгэдэлые, энэ зуун жэлэйнгээ харгын утада таһаршагүй нүхэд болоһые харуулан, иимэ мүрнүүдые «Станци» гэжэ поэмэ соогоо оруулна:

Яхад гү, буряад гү —
ямаршье япатан байг,
Аха нүхэр ородтоео
Сибириин полкын зэргэдэ
Жагсаал Москва шадарай
шуһата сапан дээр,
Жагсаал Сталинград
худархи улан дээр...

Мүнөөдэрэйшье БАМ-ай барилгашадые зураглахадаа, «Сибиряне» гэһэн суглуулагдамал нэрэ доро ород, татар, башкир, буряад, яхад, тува болон бусад үндэһэ яһатадай эрхим түлөөлэгшэдые нэн түрүүн дурдан нэрлэнэ. Һүүлшын поэмэ дотор манай буряад орондо сэхэ хабаатай мүрнүүд нилээд олон юм байна. Манай нютагай хүбүүнэй, таахада, Бэшүүрэй шэмээшэгэй Красноярскын ГЭС барилсаһан, тиигээд удаань БАМ ерээд, «баатар зориг: тойгоор» хүдэлжэ байһан тухай бүхэли хэдэн бүлэг һонирхон уншамаар. Байгал далай, урда холын түүхэтэ Хяагта тухай хөөрэһэн бүлэгүүд мүн лэ эндэ оруулагданхай.

Гэхэтэй хамта энэ томо аяар зургаан поэмэһээ холбогдоһон уянгата эпическэ бүтээл соо авторай өөрынь нэрэнээ хэлэгдэһэн «Би» гэһэн үгэһөө ондоо нэрлэгдэһэн нэгэшье герой үгы. харин гол геройнь манай ороной олон үндэһэ яһатадһаа бүридэһэн совет арад гэжэ дахин дабтаха зуураа энэнь зохёолой онсо өөрсэ нэгэ шэнжэнь болоно гэжэ тэмдэглэе.

Нүгөө анхармаар шэнжэнь гэхэдэ, тэдэнэй үргэн дэлисын хажуугаархи тон тодорхой, манай ажабайдалай мүнөөдэрэй гол шухала олохон асуудалнуудые айхабтар хурсаар уншагшадай урда табиһан ушарынь мүн болоно. Жэшээлбэл, «Заповедник», «Буудалга» гэһэн поэмэнүүд соо хүн ба байгаалиин харилсаан гүнзэгыгөөршье, зүрхэ хүдэлгэмөөршье али бүхы талаһаа, илангаяа сэдьхэлэй-эстетическэ талаһаа шэнжэлэгдэн харагдана. Тиихэдээ поэт ерээдүйн үетэнэй урда мүнөөдэрэй БАМ-ай барилгашадаи гү, али ямаршье мэргэжэлтэй хүнэй тон ехэ харюусалгатай байһан ушарые дахин дахин һануулна. Гансашье оршон байгаалияа хамгаалха бэшэ, гансашье шэнхинээтэ ган түмэр зам бариха бэшэ, харин эндэ алтан үрэһэ, бүри тодорхойгоор хэлэбэл, таряа таржа, ёһотой ажабайдал мандуулха гээшэ манай зорилго мүн гэжэ этигэмээр нүгөө — «Борозда» гэжэ поэмэ соогоо бэшэнэ. Тиихэдэл далаад-наяад оной комсомолшууд ёһотой сибириинхид болохо. эндэ харгы гаргаһан түрүүшын ород хасагуудаи. декабристнуудай, сүлэгдэһэн большевигүүдэй хэрэг үргэлжэлүүлхэ байна бшуу. Энэ тон зүб бодол бүхы поэмэнүүд соонь тодорхой жэшээнүүдтэ үндэһэлэгдэн гаргагданхай. Юрэдөөл, үе үеын залгамжалга, үе сагуудай холбоон Анатолий Преловскиин анхаралһаа агшам зуурашье алдагданагүй. Энэнь ехэл һайн гээшэ.

Гурбадахяар, нэрлэгдэһэн бүхы поэмэнүүд уран һайханай нэгэл үндэр хэмжээндэ дархалагдан бүтээгдэнхэй гээд сэхэ хэлэлтэй. Эндэ айхабтар хурсаар бэшэгдэһэн мүрнүүд, һанагдаагүй метафоранууд, гайхама зэргэсүүлгэнүүд захаһаа олдохо байха. Тэдэнь зохёолой шэмэг болоно.

Дурсагдаһан, мүн энэ бишыхан газетнэ статья соо хэлэгдэнгүй газаань үлэһэн бусэд эрхим һайн талануудынь Анатолий Преловскиин «Зуун жэлэй харгы» гэжэ үлхөө поэмэнүүдые үндэрөөр сэгнэхэ найдамтай үндэһэн боложо үгэнэ. Совет хүнүүдэй зохёохы ажалай үг унгиие, тэдэнэй сэдьхэлэй сэб сэхэ эрмэлзэлые тон тодо зүбөөр поэзиин хэлэн дээрэ зураглан харуулжа шадаһан түс томо хэмжээнэй лирико-эпическэ зохёол олониитын зүгһөөшье һайшаагдаһан байха. Жэшээлхэдэ, «Харгын далан» гэжэ поэмэнь үшөө 1977 ондо Н. Островскиин нэрэмжэтэ, тиихэдэ «Станци» СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной (1978 он) шангуудта хүртэжэ, мүнөө үеын темэдэ бэшэгдэһэн эрхим бүтээлнүүдэй тоодо ороһон юм. Харин мүнөө бүхы үлхөө зургаан поэмынь ниитэлэгдээд, СССР-эй Гүрэнэй шанда зууршалагдаад байһан ушар гүнзэгы удхатай, баясхалантайшье гээшэ. Тиимэһээнь манай республикын урдыншье, мүнөөнэйшье ажабайдалтай сэхэ холбоотой, ехэ һайхан ерээдүйень һүлдэ болгон уряалан дуудаһан Анатолий Преловскиин «Зуун жэлэй харгы» гэжэ энэ үлхөө иимэ үндэр шанда хүртэхэ дүүрэн эрхэтэй гээд өөрынгөө зүгһөө дэмжэн һайшааха байнабди.

А. ЖАЛСАНОВ,
журналист.

*) «Зуун жэлэй харгы. («Вековая дорога»). Үлхөө поэмэнүүд «Знамя» журнал. 1976—1982 онууд.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТАСС АПН

ГАН ГАСУУР, ТҮЙМЭР, ААДАР БОРОО

РИМ. Италида юрэ буса халуун уларил тогтожо, ороной урда хубида үргэн ехэ талмай дээрэхи ой модон түймэртэ абтаа. Хохидогшод бии. Үнгэрһэн дүрбэн хоногой туршада 2 хүн амяа бүтэжэ үхөө.

• Ган гасуур ба түймэр Италиин урда нютагуудай экономикодо горитой ехэ хохидол хээ. Түймэртэ абтаһан газарые һэргээхын тулада хэдэн арбаад жэл хэрэгтэй юм. Мүнөө жэлдэ Сардинида зарим газарта 49 градус хүрэтэр халуун болоһон, 60 мянган гектар ой модон түймэртэ орожо. хосорһон байха юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ Италиин ниислэл хотодо үлүү ехэ халуун уларил тогтонхой. Һая эндэ 39 градус халуун болоо.

САЛЬВАДОР. Бразилиин Зүүн-Хойто районуудта болоһон ган гасуур ниитэ национальна хохидолдо оруулхаяа байна. Гансахан Баия штадта 245 муниципалитедтэ онсо байдал соносхогдоо. Айхабтар ехэ хэмжээнэй хүдөө ажахын ургамалнууд, эбэртэ бодо мал хосороо, хүдөөгэй районуудай хүн зон үлэсхэлэн хооһон байдалда орохоёо байна.

Бразилиин Зүүн-хойто районуудые аюултай хоншоолонгуудһаа абархын тула эрид шууд хэмжээнүүдые шамдуу абаха хэрэгтэй байна, — гээд Баия штадта Бразилиин Демократическа хүдэлөөнэй партиин түрүүлэгшэ Ромуло Алмейда ТАСС-ай корреспондентдэ мэдүүлһэн байна. Мүнөө үедэ ороной зүүн-хойто хубидахи газар дайдын 90 шахуу процентнь ган гасуурта абтанхай. Тэрээнтэй тэмсэхын тула правительство 2 миллион шахуу доллар шгадуудта үгөө юм.

ДЕЛИ. Үһан соо шабардашаһан автомобильнуудые, үертэ абтаһан талмайнуудые, үйлсэнүүд ба байрын кварталнуудые Индиин ниислэлэй олохон районуудта хаража болохо. Эндэ дүрбэн үдэр удаагүүр таһалгаряагүй хура бороо ороо юм. Тиигэжэ хотын олохон кварталнуудта телефоной холбоон эбдэрээ, электрын элшэ хүсэ үгтэхэеэ болёо. Харгын зарим участогуудта автотранспорт ябанагүй.

СОВЕДҮҮДТЭ ХАРША НОМНОЛДО—ОЛОН МИЛЛИОН ДОЛЛАР

ВАШИНГТОН. Рейганэй засаг захиргаан «Эрхэ сүлөө» ба «Сүлөөтэ Европо» (РС ба РСЕ) гэһэн радиостанцинуудай Соведүүдтэ харша һүйдхэлтэ ябуулгые эрид эдэбхижүүлхэ гэжэ Рейганэй засаг захиргаан түсэблэнэ. Вашингтоной соносхоһон эб найрамдалай болон социализмын хүсэнүүдтэ харша «хэрээһэтэ добтолгодо» эдэ радиостанцинууд шухала үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй.

«Ю. Эс. Эй. Тудей» газетэдэ РС ба РСЕ радиостанцинуудай директор Дж. Бакли интервью үгэхэдөө, финансын ерэхэ жэлдэ хоёр радиостанцида зорюулагдаха һомололгые 111,5 миллион доллар хүрэтэр ехэ болгохыень Сагаан байшан конгрессэй урда эрилтэ табина гээд мэдээсэһэн байна. Мүнөө үедэ РС ба РСЕ радиостанцинууд долоон хоногтоо дүн хамта 1017 час соо Соведүүдтэ харша дамжуулгануудые хэдэг юм. ФРГ-дэ, Испанида, Португалида радиостанцинуудай хүсэ ехэтэй передатчигууд, Мюнхендэ, Нью-Йоркдо ба Вашингтондо захиргаанай техническэ томо комплекснууд ба студинууд бии. Рейганэй засаг захиргаан бүхы энэ радиосетиие шэнэдхэхээр хараална.

ХИТАДАЙ БУРУУШААЛГА

ПЕКИН. Синхуа агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, 330 миллион долларой американ буу зэбсэг Тайвань эльгээхэ тухай һаянай шиидхэбэриие эрид шууд буруушаажа байһан тухайгаа Хитадһаа США-да байдаг элшэн сайд гүрэнэй департаментда мэдүүлбэ. Эдэ буу зэбсэг эльгээгээ һаань, финансын энэ жэлдэ американ буу зэбсэг Тайваньда худалдаха хэмжээн урда жэлнүүдэй хэмжээнһээ булюу ехэ болохо байна гээд элшэн сайд мэдүүлээ. Холбоото Штадууд болон Хитадай хоорондо дипломатическа харилсаануудые һэргээһэн сагһаа хойшо үнгэрһэн жэлнүүдэй хэмжээнһээ шанарай, мүн тоогой талаар үлүү ехэ американ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые Тайвань эльгээхэгүй, тиин тэрэниие удаа дараалан бага болгохо гэһэн уялга США хамтын коммюникегэй ёһоор абаһан байгаа. Мүнөө энэнь нюуса далдагүйгөөр хазагайруулагдажа эхилээ бшуу гээд тэрэ хэлээ.

КУРСКА БАЙЛДААНАЙ 40 ЖЭЛ

АГУУЕХЭ ТУЛАЛДААН: ТҮҮХЭ БА hУРГААЛ

Дүшэн жэлэй саана, 1943 оной зун Курск, Орел ба Белгород хотонууд шадарай үргэн талада Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай стратегическэ асари ехэ тулалдаан болоhон гээшэ. Харин эзэмдэгшэдэй урдаhаа совет арадай хэhэн баатар тэмсэлэй түүхэдэ Курск шадарай тулалдаан онсо hуури эзэлнэ. Манай үе сагай, тэрэшэлэн өөрэдүйдэшье ажаhууха хүнүүд омог баяртайгаар Совет Армиин сэрэгшэдэй туйлаhан энэ илалта тушаа уншаха байна.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай түүхэдэ Курска тулалдаан гэжэ алдаршаhан энэ айхабтар ехэ байлдаанай онсо шэнжэнь юуб гэхэдэ, нэн түрүүн эзэрхэг түримхэй гүрэнүүдэй фашис-милитарис бүлэглэлтэй тэмсэлэй гол — совет-герман фронт дээрэ Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй булюу байдалтай болохын түлөө тэмсэлдэ түгэсхэлэй айхабтар шухала хубилалта хэгдэhэн гээшэ. «Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ Москва шадарай асари ехэ тулалдаанhаа эхи заха абаhан, hүүлээрнь Сталинградтахи, Курска дүхэригтэ болоhон үзэгдөөгүй ехэ байлдаануудта бүри ехэ хүгжэлтэ абаhан манай сэрэгшэдэй дайшалхы ябуулганууд амжалта түгэсөөр эсэслэн дүүрэhэн байна. Иигэжэ Москва, Сталинград, Курск дайнай ябасада тон шухала гурбан шата боложо, фашис Германиие илан дараха замда түүхэтэ гурбан дабшаса боложо үгэhэн», — гээд Советскэ Союзай Маршал А. Василевский бэшэhэн байха юм.

Курск шадар болоhон тулалдаанда Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүд Гитлерэй сэрэгэй гол хүсэндэ үзэгдөөгүй шанга сохилто хэhэн. Тэрэнэй hүүлээр фашис Германи добтолгоор амжалта туйлаха ябадалда найдахаяа болижо, hамна бута сохигдон, гараа үргэн бээе тушааха замай эхиндэ хүрөө hэн. «Сталинград шадар болоhон тулалдаанай немецко-фашис армиин дайшалхы хүсэ шадалай унтаржа эхилhэниие харуулаа гээшэ hаань, Курск шадарай байлдаан тэрэниие илагдатараа сохюулгын үүдэндэ хүргөө», — гээд Оборонын Гүрэнэй Комитедэй Түрүүлэгшэ И. В. Сталинай 1943 оной ноябриин 6-да хэhэн элидхэл дотор тэмдэглэгдээ бэлэй.

Курск шадарай тэсэбэри ехэтэй, с о мянган хүнэй шуhа адхаруулhан тулалдаанда фашис Германиин гансахан добтолхы стратегинь эсэслэн панхруутан hалаа бэшэ, мүн тэрэнэй обороно эмхидхэн бээе аршалха стратегиhээнь юуншье үлөөгүй. Эдэ бүгэдэ юугээр элирхэйлэн гэршэлэгдэнэб гэхэдэ, 1942—1943 онуудай үбэл урагшагүйдэн, туйлай ехэ гарза хохидолдо оротороо сохюулhанайнгаа түлөө үhөөгөө абаха, нацис Германида огто таагүйгөөр тохёолдоhон дайшалхы ябуулгануудые хубилгаха тухай түсэбүүдhээнь ямаршье аша үрэ гараагүй.

Гарhаа алдагдаhан эдэбхи үүсхэлээ гитлеровецүүд гэдэргэнь тэхэрюулжэ огто шадаагүй, шадаха хабаншьегүй, тиихэдэ эндэ туйлагдаhан илалтаяа Совет Арми алдахаяа болёо гэжэ Курск шадарай тулалдаанай дүнгүүд элирхэйлэн харуулаа бэлэй. СССР-тэ эсэргүү эзэрхэг түримхэй харата муухай дай хэжэ эхилhэн дайсан политическэ холын хараата зорилгонуудаа 1941 ба 1942 онуудта бэелүүлжэ шадангүй, өөрhөө зүүн зүгтэ дайшалхы добтолгоёо үргэлжэлүүлхэ бүхы арга боломжонуудаа алдаhан байха юм. Үшөө тиихэдэ энэл үеhөө эхилээд гурбадахи рейхын засаг баригшад эзэрхэг түримхэй фашис-милитарис бүлэглэлэй hандаран hалаха ябадалые зайсуулха аргагүй байhан. Германиин политическэ ба сэрэгэй талаар абиртажа, муудажа эхилhэн хүндые фашизмын дарлалта доро байhан оронуудта hэргээн үргэхэ арга мүн лэ байгаагүй. Совет-герман фронт дээрэ удаан болзорой оборонодо орохо, добтолго хэхэ аргаар СССР-ые унагааха зорилготой тэмсэлэй саашадаа ямаршье аша үрэ үгэхэгүй байhаниие нацис Германиин политическэ ба сэрэгэй хүтэлбэридэ мэдэрхэ баатай болоо hэн. Курск шадарай тулалдаанда гэдэргээ унатараа сохюулаад байхадаа, фашис Германи Дүтын ба Дунда Зүүн зүгэй оронуудта эзэрхэг түримхэй дай хэхэ хараа бодолhоо арсаха баатай боложо, бүхы дэлхэйе эзэмдэн абаха гэhэн Гитлерэй түсэб хосорон hалаа бэлэй. Курск шадарай байлдаагаар гансахан Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда бэшэ, харин дэлхэйн хоёрдохи бүхы дайнда шэнэ шата нээгдэhэн гээшэ.

Курск шадарай байлдаанай ямар эрхэ байдалда эхилhэниие хайшаагаар үнгэрhыень hанаад үзэе. Бүгэдэндэ мэдээжэ болоhоной ёhоор, 1942 ба 1943 онуудай үбэл болоhон тулалдаануудай үедэ, нэн түрүүн Сталинград шадар Гитлерэй сэрэгүүд шанга гэгшын сохилтодо орожо, айхабтар ехэ хохидолдо ороhон гээшэ. Хэды тиимэ байбашье hаань, Гитлер ба тэрээндэ дүтэ байгшад дайнай ябаса үшөө алдагдаагүй, тохёолдоод байhан бэрхэшээлтэ байдалые заhажа болохо гэжэ тоолодог hэн. 1943 оной февраль—март hарануудта фашис командовани баруун-урдахи шэглэлдэмнай добтолгодо орохо hэдэлгэ гаргаhан байна. Тиигэжэ совет сэрэгүүдэй добтолгые зогсоохоhоо байха мэнэ hая сүлөөлэгдөөд байhан Донбассай дайдые, Харьков хотые дахяад эзэмдэжэ шадаа. Гэбэшье дайсан политическэ ба стратегическэ ехэ зорилгонуудые туйлажа шадаагүй. Герман стратегүүдэй hанаашалhанай ёhоор, «немецэй Сталинград» боложо үгөөгүй. Совет Арми дайсанай добтолгодо сохилто үгэжэ, дайшалхы ябуулгын эдэбхи, эршые алдангүй, саг зуураа оборонодо ороhон байха юм. Бүхы совет-герман фронт дээрэ хабарай намдуу үе тогтоhон. Курск шадар фронтын лини дайсан тээшэ дүхэриглэhэн түхэлтэйгөөр тогтошоо бэлэй. hүүлдэнь Курска дүхэриг гэжэ нэрлэгдэhэн энэ участок 1943 оной зунай үеын асари ехэ тулалдаануудай талмай болобо.

1943 оной июлиин 5-да Гитлерэй сэрэгүүдэй добтолго эхилээ. «Цитадель» гэжэ операциин түсэб бэелүүлэгдэжэ захалба. Энээндэ фашистнууд тон ехээр найдаhан операциие бэелүүлхэдэ Гитлер дайшалхы хүсэтэй соединени — шэлэгдэмэл 50 дивизи, тэрэ тоодо танкова ба моторизованно 16 дивизи бүридхэн, Курскын хойто ба урда тээгүүр табяа. Энэ соединенидэнь аяар 900 мянга шахуу хүн элсүүлэгдэжэ, тэдэнэй мэдэлдэ артиллерийскэ 10 мянган буу ба миномет, 1700 шахуу танк, 2 мянганhаа дээшэ самолет үгтэhэн байха юм. Зунай энэ добтолгын эхилхэдэ фашис сэрэгүүд «пантера», «тигр» түхэлэй танкнуудаар, добтолгын «фердинанд» гэдэг ехэ буунуудаар хангагдаhан. Авиацидань «Фокке-Вульф-190 А», «Хеншель-129» түхэлэй шэнэ самоледууд бии болоо.

Коммунис партяар хүтэлбэрилэгдэhэн совет арадай хүсэ шадалай ашаар тэмсэлдэ болоhон Совет оромнай дайнай үедэ тохёолдуулагдаhан айхабтар ехэ гээлтэ хоролтоёо хүсэлдүүлхэhээ гадна, арми болон флодоо бүри ехэ болгожо, сэрэгшэдыень дайшалхы шэнэ техникээр, тэрэ үеын эрхим hайн буу зэбсэгээр хангажа шадаhан байна. СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүд эмхидхэлэй талаар бэхижээ, сэрэгшэдэйнь дайшалхы шадабари ба hүр hүлдэнь үзэгдөөгүй ехээр дээшэлээ. Совет Арми дүүрэн хүсэтэй боложо, 1943 оной зун үргэн дэлисэтэй дайшалхы добтолго хэхээр бэлэн болоод байгаа.

Дайнай hүүлэй үедэ табигдаhан асуудалнуудта үгэhэн харюунууд дотороо Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуков тэрэ үеын Совет Армиин шэнжэ шанарые айхабтар гүн гүнзэгыгөөр, уран гоёор тайлбарилhан байдаг. Сталинградтахи байлдаанай hүүлээр Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ шэнжэ шанарай талаар ямар хубилалтанууд болоhон гээшэб гэhэн асуудалда харюусахадаа тэрэ иигэжэ хэлэhэн: «Сталинградай hүүлээр манай арми ямаршье хүсые шуу сабшаха шадалтай, гал дүлэн соо шэрээгдэhэн хатуу булад hэлмэ шэнги болоhон»

Совет сэрэгэй тагнуул дайсанай hанаашалгые саг соонь мэдэжэ, Курск шадарай добтолгодо орохо сагыень тон зүбөөр тодорхойлжо шадаhан. Тохёолдоод байhан эрхэ байдалда Верховно Главнокомандованиин Ставка Гитлерэй үhөөгөө абаха түсэбтэ харюу болгон, Курска дүхэригтэ обороно эмхидхээд, саашадаа хүсэ ехэтэ добтолгодо шууд орохо гэhэн түсэб зохёогоо бэлэй.

Июлиин 5-да совет сэрэгүүд дайсанай хүсэ ехэтэй добтолгодо сохилто үгэхэ зуураа, оборонын тон хүндэ хүшэр тулалдаа хэжэ эхилээ hэн. Курска тулалдаан hуларшагүй эршэтэйгээр августын 23 болотор үргэлжэлөө. Энэ байлдаанда хоёр талаhаа тон олон сэрэг ба техникэ татагдаа: 4 миллион хүн, 70 мянга шахуу ухэр буу ба миномет, 13 мянга шахуу танк ба артиллериин өөрөө ябадаг буунууд, 12 мянган самолет.

Тулалдаанай ниитэ ябаса мэдээжэ ааб даа. Эндэ онсо шэнжэтэй зарим үйлэ хэрэг дээрэ тогтоое. Дайсанай добтолго оройдоо нэгэхэн недели соо үргэлжэлhэн байха юм. Июлиин 12-то тэрэнь урагшагүй панхарууталгаар дүүрэhэн гээшэ. Совет сэрэгшэдэй баатар нюдаргада үльти сохигдон, дайсан айхабтар ехэ гээлтэ хоролтодо орожо, Түбэй фронтын оборонын линидэ оройдоо 10—12 километр, Воронежско фронтдо 35 километр сүмэрэн орожо шадаа.

Воронежско фронтын сэрэгүүдэй хүсэ ехэтэйгээр угтан добтолгоор дайсан июлиин 23-да өөрынгөө добтолгодо ороhон мужаа хүрэтэр тэхэрихэ баатай болоо. Курска дүхэригтэ совет сэрэгүүдые бүhэлэн абаха гэhэн дайсанай түсэбэй бэелхэ хуби заяан байгаагүй.

Курскын оборонно операциин үедэ 19 үдэрэй туршада үргэлжэлhэн шуhа ехэтэ тулалдаанда хоёр талаhаа 2,6 миллион хүн, артиллериин 38 мянган ухэр буу ба миномет, 8 мянган танк ба САУ, 6 мянган самолет хэрэглэгдээ. Энэл үедэ совет сэрэгшэд дайсанай урдаhаа угтан добтолгодо орохо аргаар хангагдаа бэлэй. Тэрэ добтолго июлиин 12-то эхилжэ, бээе даахан хоёр ехэ операци болон хүгжөөгдөө. Эдэ операцинуудта Совет Армиин зургаан фронтын сэрэгүүд шэлжэн оролсоо.

«Кутузов» гэжэ нэрлэгдэhэн Орловско операци гурбан фронтын—генералнууд В. Соколовский, М. Попов ба К. Рокоссовский гэгшэдэй командалhан Баруун, Брянска ба Түбэй фронтнуудай хамтын хүсөөр бэелүүлэгдэhэн байха юм. Августын 18 болотор үргэлжэлhэн энэ операциhаар дайсанай орловско плацдарм усадхагдажа, дайсанай сэрэгэй бүлэглэлнүүд hамна бута сохигдоо.

Генералнууд Н. Ватутин, И. Конев ба Р. Малиновский гэгшэдэй командалжа ябаhан Воронежско, Степной, Баруун-Урда фронтнуудай сэрэгэй хүсөөр 1943 оной августын 3-haa 23 болотор «Полководец Румянцев» гэжэ нэрлэгдэhэн Белгородско — Харьковско операци амжалтатай бэелүүлэгдээ. Тиигэжэ Совет Армиин стратегическэ зун-намарай түсэб дотор хараалагдаhан Днепр тээшэ шэглүүлэгдэhэн добтолгодо хэрэгтэй шухала эхэ байдал бии болгогдоо бэлэй.

Орел ба Белгород хотонуудые сүлөөлhэн алдар солото сэрэгүүдэй хүндэдэ СССР-эй ниислэл Москвада августын 5-да артиллериин буудалгаар баярай салют үгтэhэн юм. Энэ үдэрhөө хойшо тиимэ салют үгэлгэ Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй илалтын хүндын, бүгэдэ арадай hайндэрнүүдэй ёhо заншал болоhон.

Курска байлдаан илалта түгэсөөр дүүрэhэн гээшэ. Стратегическэ асари ехэ энэ тулалдаанда СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүд дайсанда гайхамшаг ехэ сохилто хэжэ, фашис Германи hэргэхэ хабаяа алдаhан байна. Совет сэрэгүүд дайсанай 30 дивизиие, тэрэ тоодо 7 танкова дивизиие бута сохёо, тиигэжэ фашистнуудай 500 мянга шахуу сэрэг, 1500 танк, 3 мянган буу, 3700-haa дээшэ самолет үгы хэгдээ. 50 суудхын туршада үргэлжэлhэн Курска тулалдаанда дайсан үдэр бүри 10 мянган солдат ба офицерээ алуулhан, 30 танк, 60 буу, 74 самолет алдажа байгаа.

Курска байлдаан уласхоорондын айхабтар ехэ удха шанартай байhан. Эндэ совет сэрэгшэдэй туйлаhан илалта Гитлерэй бүлэглэлэй hандаран уналгые түргэдхэhэн, фашис Германиин эзэрхэг түримхэй түсэбүүдэй бэелүүлэгдэхэ хуби заяагүй байhаниие элирхэйлэн харуулаа. Энэ илалта фашизмын дарлалта доро байhан оронуудай арадуудай национально-сүлөөрэлгын тэмсэлые саашадань хүгжөөлгэ үүсхээ, дэлхэй дээрэ анха түрүүшын социалис орондо тэдэ арадуудай дуратай байлга бэхижээ. Гитлертэ эсэргүү коалициин талаар СССР-тэй хамжалгатай байhан баруун оронууд хоёрдохи фронт нээхэ ябадалда бэлдэлгээ эхилхэ баатай болоо hэн.

Совет Армиин Курск шадар туйлаhан илалта хадаа оло миллион совет хүнүүдэй шэн габьяата баатар ажалhаа эшэ үндэhэтэй юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай бусад байлдаануудтал адли Курска тулалдаанда Совет социалис гүрэнэймнай байгуулалтын фашис Германиинхиhаа булюу hайн байhаниинь эли тодоор харагдаа.

Курск шадар туйлагдаhан илалтын 40 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байха зуураа, совет хүнүүд «Хэншье, юуншье мартагдаагүй» гэhэн үгэнүүд Курска байлдаанай баатарнуудта, тэндэ ами наhаяа алдагшадта ба тэндэhээ амиды мэндэ гарагшадта, аяар дүрбэн жэлэй туршада үргэлжэлhэн үзэгдөөгүй ехэ бэрхэшээлнүүдые дабан, 1945 оной майн үдэрнүүдтэ хүрэжэ ерэhэн Агууехэ Илалтада хубитаяа оруулhан бүхы хүнүүдтэ зорюулагдана гэжэ мэдэнэ.

Фашис Германида эсэргүү совет арадай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайндал адли Курска байлдаан мүнөө үе сагта ажаhуужа байhан бүхы хүнүүдтэ hургаал абамаар бага бэшэ юумэнүүдые харууланхай. Эгээл гол шухалань гэбэл, тэрэ байлдаан Советскэ Союзай булигдашагүй хүсые, социализм гэжэ нэрэтэй ниитын түрүү байгуулалтын илагдашагүй байhаниие бүхы дэлхэйдэ үшөө дахин харуулhан байна.

В. МОРОЗОВ,
полковник, сэрэгэй эрдэмэй кандидат.
(АПН).

ЭРДЭМТЭДЭЙ ЗҮБ

Радио-хэрэгсэлнүүдэй электромагнитна тааралдалай ба харагдашагүй богонихон радио-долгинуудай дэлгэрэн таралгын талаар Бүхэсоюзна зүблөөн Улаан-Үдэ хотодо haяхан үнгэргэгдэбэ. СССР-эй АН-ай Сибириин отделениин Буряадай филиалай естественнэ эрдэмэй институтда ба СССР-эй Наукануудай академидэ «Радио-долгинуудай дэлгэрэн таралга» гэhэн асуудалаар хүдэлдэг эрдэмтэдэй совет энэ зүблөө эмхидхээ. Тус зүблөөндэ Москва, Ленинград, Томск, Новосибирск, Красноярск, Севастополь болон бусад хотонуудай эрдэмтэд хабаадаа. Зүблөөнэй дүрбэн секцинүүд дээрэ 70 элидхэл болон мэдээсэл уншагдажа, зүбшэн хэлэсэгдэhэн байна.

Пленарна зүблөөн дээрэ техническэ эрдэмэй кандидат В. Г. Ямпольский үгэ хэлэхэдээ агаарай долгиндо элдэб шууяан болон haад усадхадаг антеннэнүүдые шэнжэлэлгын дүнгүүд тухай тодорхойгоор хөөрөөд, радиорелейнэ замууд дээрэхи шууяатай юрэнхы байдалые шэнжэлжэ, электромагнитна тааралдалай асуудалые шиидхэжэ боломоор хараа шэглэлнүүдые заажа үгөө.

Харагдадаггүй богонихон радио-долгинуудай таралгада зорюулагдаhан секцидэ техническэ эрдэмэй докторнууд Н. А. Арманд, М. М. Лобкова ба Г. С. Шарыгинай, физико-математическа эрдэмэй кандидат Н. Б. Чимитдоржиев, П. Н. Дагуров болон Д. Д. Даржаповай хэhэн элидхэлнүүд олоной анхарал татаа. Тэдэнэй элидхэлнүүд уhан далай дээрэ, эрье шадар радио-долгинуудай таралгые харуулhан, мүн газарай жэгдэ бэшэ нюруу дээрэхи радио-замууд тухай асуудалнуудта зорюулагдаhан байгаа.

Удаадахи секцидэ техническэ эрдэмэй кандидат Т. И. Арсеньян, физико-математическа эрдэмэй доктор А. А. Семенова гэгшэд атмосферэдэ бага хэмжээнэй ондо ондоо үзэгдэлнүүд тухай шэнжэлгэ хээ. Дэлхэйн элдэб нютагуудта тропосферын нугаран ташалгын коэффициентын хубилалтануудай онсо шэнжэ болон газар дээрэхи радиополинуудые уридшалан тодорхойлолтын асуудалнууд тухай физико-математическа эрдэмэй доктор Ч. Ц. Цыдыпов, физико-математическа эрдэмэй кандидат Н. Ц. Гомбоев гэгшэд хөөрөө.

Гурбадахи секцидэ бүхы элидхэлнүүд агаарай дол-

СЭЛГЕЭХЭН СЭЛЭНГЫН ЭРЬЕ ДЭЭРЭ

Бүгэдэ совет арад, тэрэ тоодо республикымнай ажалшад июль hарын hүүлшын амаралтын үдэртэ тэмдэглэгдэдэг СССР-эй Далайн-Сэрэгэй Флодой үдэрые баяр баясхаланай оршон байдалда тэмдэглэдэг.

Улаан-Үдэ хотодо, Сэлэнгэ мүрэнэй эрьедэ хүн зон олоороо сугларжа, эндэ болоhон hайндэрые hайхашаан хараба. Бага флодой жагсаалаар hайндэр нээгдээ. Парадые командалагша ДОСААФ-ай Буряадай обкомой түрүүлэгшын орлогшо П. Н. Вторушинай командаар Далайн-Сэрэгэй Флодой туг үргэгдэжэ, hүр жабхалантайгаар намилзаба. Албанай нохой hургадаг клубай гэшүүд янза бүриин үүлтэрэй, «боксер», «колли», «овчарка», «дог», «экстельер» нохойнуудайнгаа шадабаринень харуулжа, хүн зониие hонирхуулба. Республикымнай суглуулагдамал командын гэшүүн Надежда Палуцкая хоёр нохойе нэгэ доро захиржа, тэрэнэй hүбэлгэн, үгэ дууламгайе харуулба.

Уhан далайн спортын техническэ клубай онгосо жолоодогшод Александр Полторацкий, Сергей Мухин, Валерий Дурхисанов гэгшэд спортивна «скутер» гэжэ онгосоор Сэлэнгэ мүрэнэй нюруун хаха эсхэн шууммайлдажа, 2500 метрэй зайда урилдаба. «СП-30» түхэлэй онгосые жолоодоhон А. Полторацкий урилдаанда түрүүлбэ.

Уhанай аюулhаа хүнүүдые абаралгын городской станцида судомоделистнүүд, авиамоделистнүүд мүрысэбэ.

Эдэ бүхы мүрысөөндэ илаhан спортсменүүд ДОСААФ-ай областной комитедэй Хүндэлэлэй грамотануудаар, физкультура ба спортын городской комитедэй дипломуудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаа.

Х. СОКТОЕВ.





ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. ДОСААФ-ай Буряадай обкомой түрүүлэгшын орлогшо П. Н. Вторушин грамота барюулжа байна. 2. «Дог» үүлтэрэй нохой 16 килограмм хирпиисэ зөөжэ ябана.

В. ЖАРНИКОВАЙ фото.

СПОРТ · спорт · СПОРТ

ЧЕМПИОНУУД ТОДОРООШЬЕ hАА...

СССР-эй арадуудай зунай VIII спартакиадада хабаадаhан hүр харбагшадай дундаhаа чемпионууд тодорооошье haa, мэргэшүүлэй дунда мүрысөөн үргэлжэлhөөр. Августын нэгэнэй үдэр Москва хотын эхэнэрнүүдэй, РСФСР-эй эрэшүүлэй командануд спартакиадын чемпионуудай нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, эхэнэрнүүд — дэлхэйн болон Европын чемпионка Наталья Бутузова, Мария Михно, Сония Громова, эрэшүүл — Шэтын түлөөлэгшэд дэлхэйн чемпион Владимир Ешиев, Цыденбал Цыренжапов, Хабаровскын Иосиф Файнинтейн гэгшэд болоно.

Мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр, Крылатскын спорткомплексын Олимпиин наадаhай стадион дээрэ hүр харбагшад дахинаа суглараа. Эндэ Эхэ оронойшнай 46 хото городуудай 140 мэргэшүүл хамтаржа, өөр хоорондоо түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысэжэ эхилэнхэй. Энэ үдэр шанга haлхитай байжэ, hүр харбагшадта бэрхэтэй байба. Тиибэшье haa, эндэ мүрысөөндэ дүршэhэн мэргэшүүл өөhэдыгөө hайн талаhаа харуулжа шадаа. Тэдэнэй нэгэн — 1980 оной Олимпиин наадаhай чемпионка Кетеван Лосаберидзе (Тбилиси) бусадhаа эрхим дүн харуулаа юм. Москва хотодо илалта туйлаhан Кетеван үхибүү түрэhэнэйнгээ hүүлдэ удаан саг соо мүрысөө hорёондо хабаадаагүй юм. Тэрэ спартакиадын эхилхэhээ hара урид лэ мүрысөөндэ бэлдэжэ эхилhэн байгаа. Мүнөө өөр хоорондоо түрүү hуури эзэлхын түлөө эхилhэн мүрысөөндэ Лосаберидзе 1252 очкотойгоор 4-дэхи hуури эзэлжэ ябана. Августын 1-нэй үдэр хани нүхэдынь, мүрысөө үнгэргэгшэд тэрээндэ баглаа сэсэгүүдые барюулжа, түрэhэн үдэрөөрнь амаршалба.

Hүр харбагшадай мүрысөөндэ хабаадаhан Улаан-Үдын түлөөлэгшэ Ханда-Цырен Гомбожапова 1290 очкотой түрүүлжэ ябана. Урдахи спартакиадада илажа гараhан Наталья Бутузова —1281, дэлхэйн экс-чемпионка Душанбе хотын Зебинисо Рустамова 1262 очкотой болонхой. Эрэшүүл соохоо Владимир Ешеев — 1274, Львовой Ярослав Гусак — 1261, Минскын Игорь Когай 1241 очкотой боложо, түрүүшын гурбан hуури эзэлнэ.

Командаараа түрүү hуури эзэлхын түлөө эхилhэн мүрысөөн дүүрээшье haa, өөр хоорондоо мүрысэгшэдэй дунда шанга тулалдаан үргэлжэлhөөр.

(ТАСС).

ҮЕТЭН НҮХЭД СООhОО...

Ровно хотодо «Трудовые резервы» бүлгэмэй түбэй совеэдэй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн хүнгэн атлетикээр үнгэргэгдэбэ.

Советскэ Союзай Герой Николай Иванович Кузнецовой шангуудта хүртэхын түлөө үнгэргэгдэhэн мүрысөөндэ оронойшнай хото городуудай эдир хүбүүд, басагад хабаадалсаhан байгаа. Энэ мүрысөөндэ РСФСР-эй нэгэдэхи суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаhан Улаан-Үдэ хотын 31-дэхи hургуулиин hурагша Евгений Сафонов эрхим амжалта туйлаба. Тэрэ 6 метр 48 сантиметр утые харайхадаа, 185 сантиметр үндэрые дабахадаа, үетэн нүхэдэйнгөө дундаhаа хоёрдохи hуури эзэлжэ, мүнгэн медальда хүртэhэн байна.

А. ЧЕБУНИН.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» июлиин 30-да үнгэргэгдэhэн 31-дэхи тираж.

«49-hөө 6-ень тааха». 15—байдарка ба каноэгээр hэлюурдэлгэ, 17—конькигаар урилдалгын спорт, 18—хүнгэн атлетикэ, 25—шаргаар урилдалгын спорт, 33—футбол, 49—даам.

«36-haa 5-ень тааха». 9—велоспорт—шоссе, 19—санын урилдаан, 25—шаргаар урилдалгын спорт, 29—стендовэ буудалга, 35—шайбатай хоккей.

(ТАСС).

УhАН НЭМЭhЭЭР

Байгша оной июль hарын hүүл багаар, мүн августын эхеэр республикын нютаг бүхэндэ ороhон хура бороо, аадарай hүүлээр зарим нютагуудай гол, горхон ехээр нэмэбэ. Жэшээнь, үнгэрөөд байhан үе соо Бэшүүрэй, Хориин, Хяагтын, Загарайн, Прибайкалиин районуудта 25—30 миллиметр хура бороо адхараа. Тиихэдэ республикын бусад районуудта 5—10 миллиметр хура бороо ороhон байгаа.

Таhалгаряагүй ороhон аадар бороогой hүүлээр Хёлго, Сүхэ голнууд hабаhаа халижа, ажахынуудай набтар газарай сабшалан, бэлшээри үерэй уhанда абтаба. Зэдэ гол бага зэргээр hуужа захалаа. Августын 2-ой үдэр Сэлэнгэ мүрэнэй уhан 33 сантиметрээр нэмэжэ, Улаан-Үдэ шадар 193 сантиметрэй тэмдэгтэ хүрэбэ.

Августын 3-най үглөөгүүр Наушка шадар Сэлэнгэ мүрэнэй уhан 429 сантиметрэй тэмдэгтэ хүрэhэн байна. Энэнь суудхын туршада 10 сантиметрээр нэмэhэн болоно. Үнгэрөөд байhан үе соо арhанай завод шадар Сүхэ голой уhан 20 сантиметрээр нэмэжэ, хамта дээрээ 308 сантиметрэй тэмдэгтэ хүрэбэ. Энэ үглөөгүүр Улаан-Үдэ шадар Сэлэнгэ мүрэн 19 сантиметрээр нэмэжэ, 212 сантиметрэй тэмдэгтэ хүрөө.

Эдэ үдэрнүүдтэ Хяагтын районой нютаг нугануудай сабшалан, бэлшээри дээгүүр тараhан үерэй уhан Улаан-Үдэ шадар хоёр, гурбан хоногhоо хүрэжэ ерэхээр хүлеэгдэнэ. Тиихэдээ Сэлэнгэ мүрэнэй уhан үшөө 30—40 сантиметр нэмэхэ гэжэ багсаагдана.

П. ПАВЛОВА.
Улаан-Үдын гидрометобсерваториин инженер-гидролог.

ТОБШОХОНООР

«Труд» бүлгэмэй Россин совеэдэй зоныи түрүү hуури эзэлхын түлөө спортивнаар зүг шэгээ тодоруулгын мүрысөөн Улаан-Үдэ хотодо дүүрэбэ. Ураалай, Сибириин болон Алас Дурна хизаарай дүн хамта 15 команда соohoo командна тоосоогоор Свердловско областиин эрэшүүлэй, Алтайн хизаарай эхэнэрнүүдэй командануд түрүүлээ. Хубиин тоосоогоор мүн лэ Барнаулай спортсменүүд спортын мастерта кандидат Валентина Мамонтова ба спортын мастер Сергей Михайлов гэгшэд илаа.

Мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр эстафетэ дамжуулгын урилдаан болоо. Алтайн эрэшүүл, Свердловскын эхэнэрнүүд урилдаанай бүхы зайнуудта түрүүлhэн байна. Свердловско областиин, Алтайн хизаарай болон Татарай АССР-эй түлөөлэгшэд түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртөө. Республикымнай команда зоныи мүрысөө эмхидхэhэн тула Пермь хотодо үнгэргэгдэхэ түгэсхэлэй мүрысөөндэ мүн лэ хабаадаха юм.

В ДЕНИСОВ,
мүрысөөнэй судья.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54—54, зам. редактора—2-68.08, зам редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2 34-05, пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61 выпускающие—2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Го... ственного комитета Бурятской ... делам издательств полиграфии ... ной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ле... Н-02467. Заказ № 178. Индек...